

מחברת בחינה "אמצעי תשלום"

מרצה: ד"ר מיכל עופר צפוני

כתיבת המחברת: ירדן סמרי

פקולטה למשפטים
המכללה האקדמית נתניה

סילבוס- קורס

שטרות

פקודת השטרות
דנ"א 258/98 צמח נ' שלשבסקי, פ"ד נה (4) 193.
ברע"א 2443/98 ליברמן ואח' נ' בנק דיסקונט, פ"ד נג (4) 804.
ע"א 1560/90 ציטיאט נ' הבנק הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ, פ"ד מח (4) 498.
ע"א 364/83 מזרחי נ' יעקובי, פ"ד מא (3) 402.
ע"א 1886/97 יהודה נ' זלמה, פ"ד נג (1) 132.
ע"א (ת"א) 2217/09 איזי טו ווד בע"מ נ' אור שי לביא בע"מ, ניתן ביום 14.8.11
ע"א (ת"א) 2275/05 מגדל חברה לביטוח בע"מ נ' תבל ציוד משרדי בע"מ, ניתן ביום 26.6.2006
ע"א 1516-09 (מחוזי ת"א) תירוש נ' שפר, ניתן ביום 20.7.2010
רע"א 6250/98 Nordland Papier AG נ' מפעלי ייצור והוצאה לאור, פ"ד נג (2) 274.
דנ"א 8447/15 בנק לאומי נ' טל טריידינג קורפ, ניתן ביום 11.9.17
מיכל עופר צפוני, רות פלאטו-שנער "על כשלון תמורה מלא, אחיזה כשורה ומה שביניהם: הזדמנות לתיקון אנכרוניזם משפטי בדיני השטרות" מאזני משפט יב (2017)

א. שקים ללא כיסוי

חוק שקים ללא כיסוי תשמ"א -1981
רע"א 10683/07 מטאניס מיכאל חברה לבניין בע"מ נ' בנק דיסקונט (2007)
ברע"א (כפ"ס) 51/06 ורד טביב נ' בנק לאומי (2006)
רע"א 6257/97 בנק לאומי נ' אמין עסמי ובניו (1998)
עשא (ראשל"צ) 26939-09-12 יצחק סער נ' הבנק הבינלאומי הראשון בע"מ (2013)
הפ(רמ"י) 40307-11-14 קלמנוביץ נ' בנק הפועלים (2015)
עשא (ת"א) 48898-07-15 סימקה נ' בנק יהב (2015)

ב. כרטיסי חיוב

חוק כרטיסי חיוב התשמ"ו - 1986.
תקנות כרטיסי חיוב, התשמ"ו - 1986
תא(ת"א) 35859-02-17 צריכה ומיגון ישיר נ' ישראלכרט פס"ד מיום 2.11.17
רע"א 8501/04 ישדר המרהט היפה נ' כרטיסי אשראי לישראל, ניתן ביום 11.8.05
ע"א 3955/04 עו"ד אריה רייזל נ' בנק לאומי, ניתן ביום 4.7.05
ע"א 1620/04 כרטיסי אשראי לישראל בע"מ נ' אקזקיוטיב נסיעות, ניתן ביום 20.8.09
פש"ר 1700/05, בש"א 18150/05 (ת"א) הכל לים נגד ויזה כ.א.ל בע"מ, ניתן ביום 6.3.2006
ת"א 24942-05-10 גאון נ' ישראלכרט, ניתן ביום 6.10.11
א' 025051/05 יוסי צפר נ' בנק הפועלים וישראלכרט, ניתן ביום 19.7.07
א' (ת"א) 63935/99 טל נ' ישראלכרט בע"מ, ניתן ביום 5.5.02
תא"מ 35299-02-10 אמ.די.טי - טכנולוגיות מוצרי יהלום בע"מ נ' ישראלכרט, ניתן ביום 21.10.10
הפ 201188/04 אלרם דבקים מקצועיים בע"מ נ' ויזה כ.א.ל, ניתן ביום 22.3.05
אמיר בכר, שימוש לרעה בכרטיס חיוב - שחיקת ההגנה המוקנית לצרכן, המשפט 21, עמ' 62

ג. ערבויות צד ג' (גביית התשלום מהערב)

חוק הערבות תשכ"ז-1967
ס' 12 לחוק המשכון תשכ"ז - 1967
ע"א 645/04 דינה בן שושן נ' הבנק הבינלאומי הראשון בע"מ מיום 30.4.09
ע"א 4525/09 שערי שמיים הר הזייתים בע"מ נ' בנק המזרחי המאוחד, פס"ד מיום 28.2.12
עא 1756/11 עו"ד קרול חבה נ' בנק הפועלים בע"מ מיום 8.4.2013 ודנ"א 2858/13
ע"א 1691/11 בנק לאומי למשכנתאות נ' צוברי מיום 15.12.15
מיכל עופר צפוני, "זכויותיו של ממשכן נכס להבטחת חיובו של אחר" רבעון לבנקאות 23 179 (2016).

ד. ערבות בנקאית

רע"א 7972/17 א. דורי בניה נ' גינדי החזקות ניתן ביום 9.11.17
רע"א 9123/05 אדמוב פרויקטים (89) בע"מ נ' סיטי סטייט, ניתן ביום 25.10.07
בשא (ת"א) 16741/08 בנק מזרחי-טפחות סניף המרכז נ' התאחדות לכדורגל בישראל- הרשות לבקרת
תקציבים 10.9.08
רע"א 6513/14 ש.י. גיל פרויקטים נ' דולב פס"ד מיום 9.11.14
רוי בר קהן "ערבות בנקאית: החריגים לעקרון העצמאות" הפרקליט נ(2) 329 (2010).

מחברת כיתה - ירדן סמרי

מושגי יסוד

פירעון – אם פרעתי זאת אומרת ששילמתי, פירעון = ביצוע התשלום.

סליקה – הפעולה של העברת הכסף מאחד לשני. כלומר אם העברתי שיק למישהו אחר, צריכות להיות כל מיני פעולות שיגרמו לזה שהכסף יעבור מהחשבון שלי לחשבון של מישהו אחר.

ניכיון – חברות שונות שנותנים לה שיקים דחויים והיא נותנת כסף מזומן (ניתן לעשות גם עם כרטיס אשראי).
בפקודת השטרות קיימים שלוש סוגים של שטרות:

1. שטרות - זהו אמצעי תשלום בגין איזושהי עסקת יסוד, אבל יש לו משמעות גם מעבר לאותה עסקת יסוד מכיוון ששטר לפי הכללים המשפטיים הוא חפץ, להבדיל מזכות ערטילאית. כדי להיות נושה של השטר, צריך להיות הבעלים של החפץ וגם להחזיק בו פיזית.

יש הבדל בין תביעה שטרית לבין תביעה חוזית (תביעה לבימ"ש בגין הפרת חוזה). לתביעה שטרית יש יתרונות – הולכים ישר להוצאה לפועל, נטל ההוכחה הוא הפוך ויותר קשה להתגונן מפני תביעה שטרית מאשר תביעה חוזית.

פקודת השטרות – מבוססת על חוק שטרי החליפין הבריטי. הפקודה מתחילה במבוא קצר שכולל הגדרות לחלק מהמושגים שבהם היא עוסקת, הפרק העיקרי בפקודה (הפרק השני) דן בשטרי חליפין, הפרק השלישי מונה הוראות מיוחדות לשיקים, פרק רביעי מונה הוראות מיוחדות לשטרי חוב ובפרק חמישי יש מספר הוראות כלליות.

פקודת השטרות עוסקת בשלושה סוגים של שטרות – שטר חליפין, שיק ושטר חוב:

שטר חליפין – סעיף 3(א) קובע: "חליפין הוא פקודה ללא תנאי ערוכה בכתב מאת אדם אל חברו, חתומה בידי נותנה, בה נדרש האדם שאליו ערוכה הפקודה לשלם לאדם פלוני או לפקודתו, או למוכ"ז, סכום מסוים בכסף, עם דרישה או בזמן עתיד קבוע או ניתן לקביעה". שטר חליפין הוא מסמך שבו אדם מורה מבחינת נותן ההוראה לאחר לשלם סכום מסוים לצד שלישי. שטר חליפין מתחיל משלושה צדדים – יש את המושך שנותן את הוראת התשלום, הנמשך הוא מקבל הוראת התשלום, ויש את הנפרע שהוא האדם לו יש לשלם (בשלב ההוצאה של השטר).

המחאת זכויות / שטר חליפין – סעיף 53 לפקודת השטרות קובע ששטר חליפין לא נחשב להמחאת זכות. סעיף 10 לחוק המחאת חיובים קובע שהחוק לא חל על שטרות. המבחן – כדי שמסמך ייחשב לשטר הוא צריך לקיים מס' מבחנים צורניים. אם המסמך עומד ביסודות הצורניים שנלמד עוד מעט הוא יחשב כשטר ואם לא הוא לא.

עיקרון ברזל - סעיף 22 לפקודת השטרות קובע שאין חבות בלי חתימה. כלומר, מי שחתם על שטר (חייב שטרי), לא משנה מתי ובאיזה שלב, לוקח על עצמו אחריות על פירעון השטר. לעומת זאת, מי שלא חתם על שטר לעולם לא יהיה אחראי לפירעון השטר.

נמשך שחותם על שטר קוראים לו קבל, המשמעות היא שהוא קיבל אחריות על עצמו ואז הוא הופך להיות חייב שטרי.

היום כבר לא משתמשים בשטר חליפין, יש כלים משפטיים יותר טובים.

2. שיקים - ההגדרה מצויה בסעיף 73 לפקודה השטרות - שיק הוא סוג של שטר חליפין שבו הנמשך הוא תמיד בנק. השיק משמש את לקוחות הבנקים כדי לשלם מחשבון הבנק שלהם לאנשים אחרים, הבנק הוא נמשך מסוג מיוחד כי הוא שלוח של המושך, כאשר הוא מבצע את ההוראות של המושך לפי החוזה בינו לבין הנפרע.

3. **שטר חוב** - מוגדר בסעיף 84 לפקודה - שטר חוב הוא מסמך שבו אדם מתחייב לשלם לאדם אחר סכום כסף מסוים. בשטר חוב לא קוראים לזה מושך, אלא קוראים לזה עושה, מי שמתחייב לשלם הוא עושה הכתב ולא מושך הכתב. הנפרע נשאר אותו דבר.

כדי שהמסמכים הללו ייחשבו לשטר, הם צריכים לעמוד במס' יסודות צורניים שחייבים להתקיים. אם לא מתקיימות הדרישות, אין מדובר בשטר. קיימות שתי אפשרויות:

1. קיים מסמך – היסודות הצורניים מתקיימים = שטר.
2. קיים מסמך – אחד היסודות הצורניים לא מתקיימים =
 - א. מסמך עם פוטנציאל להפוך לשטר, כלומר קיים חוסר ואז ניתן להשלימו והוא ייחשב לשטר.
 - ב. מסמך שלא יכול להיחשב כשטר.

היסודות הצורניים:

1. **כתב** – שטר הוא חפץ וכדי להפוך להיות חפץ צריך שיהיה משהו פיזי.
2. **חתימה** – חייבת להיות חתימה של יוצר השטר = המושך בשטר חליפין ושיק והעושה בשטר חוב.
3. **שם הנפרע** – השטר חייב לכלול את שם הנפרע. מה קורה בשיק פתוח? ברגע שישלימו את שם הנפרע זה יהפוך להיות שיק. לגבי שם הנפרע יש סעיף מיוחד בפקודה, סעיף 6. להעתיק את הסעיף
4. **סכום מסוים בכסף** – סעיף 8 לפקודה קובע "הסכום שיש לפרעו על פי השטר הוא סכום מסוים, כמשמעותו בפקודה זו, אפילו פירעונו נדרש – עם ריבית, לשיעורין מפורשים..."
5. **נמשך** – רק אם מדובר בשטר חליפין או בשיק (תמיד בנק).
6. **מועד פירעון** – יש דין מיוחד לשטר חליפין ושטר חוב ודין אחר לשיק.

שיק	שטר חליפין ושטר חוב
סעיף 73 - בשיק הפירעון הוא תמיד עם דרישה. התאריך הנקוב על השיק הוא אחת משתי אפשרויות – מועד העריכה, אפשרות שניה היא שזה תאריך שממנו והלאה אפשר לדרוש את פירעון השיק (שיק דחוי).	ניתן לקבוע יום ספציפי שהוא יהיה יום התשלום.
	לפי סעיף 9, ניתן לקבוע שהפירעון יהיה עם דרישה, כלומר לא קובעים מועד אבל שידרשו לשלם צריך לשלם. לפי סעיף 3(ד), אם אין תאריך זה לא פוסל מהשטר להיות שטר והשטר הוא בר פירעון עם דרישה.

7. **ללא תנאי** – שטר חייב להיות ללא תנאי. ביהמ"ש העליון הכשיר כמה תנאים:
 - הגבלת תוקף השטר - מדובר בתנאי בשטר וזה סותר את נוסח החוק. ביהמ"ש העליון קבע כי אין לכך תוקף אמיתי, אין זה אומר כי תוך 45 ימים השטר יפקע והוא ימשיך לעמוד בתוקפו.
 - דרישה לחתימת הנפרע, כלומר ניתן לראות בשיקים של חברות ביטוח – ניתן יהיה לפרוע את השיק רק אחרי שמי אמור לקבל את הכסף יחתום שלא יהיה לו תביעות נוספות בגין אותו מקרה.
 - שטר לביטחון.
- ניתן להוסיף הוראות נוספות, אולם צריך לשים לב שהם לא יסתרו את דרישות החוק.

כל השטרות בבסיסם מסמכים שכירים שיועדו להתגלגל בשוק ולהיות כמה שיותר דומים לכסף. פקודת השטרות מעודדת את המגמה הזו, אבל נראה שבשנים האחרונות המגמה הזו השתנתה מבחינת המדיניות המשפטית.

השטרות הללו מיועדים לעבור מיד ליד, כלומר הרעיון הבסיסי הוא ששיקים הם מסמכים שכירים. קיימת הבחנה בשטרות בין צד קרוב לצד רחוק. אם למשל אני מזמינה מטבח מנגר בשם יוסי ואני משלמת לו בשיק - יש לנו עסקת יסוד שבגינה נמשך השיק. הצדדים הם מיכל ויוסי, הם צדדים קרובים. אבל שטר מיוחד לעבור מיד ליד, אז אם יוסי ישלם עם השיק שלי לספק ועכשיו הספק ידרוש ממני את פירעון השיק, אנחנו נהיה צדדים רחוקים, כי אין בינינו עסקת יסוד.

צדדים קרובים הם צדדים שיש ביניהם עסקת יסוד, וצדדים רחוקים הם צדדים שאין ביניהם עסקת יסוד. כל עוד השטר נשאר אצל הצדדים הקרובים לו, הרי שמיכל (החייבת השטרית) תוכל להתגונן מפני תביעה של יוסי לפירעון השיק בטענות הגנה חוזיות ובכלל בכל טענת הגנה ואם היא תוכיח את טענת ההגנה, היא לא תצטרך לשלם ליוסי. למשל, אם יוסי לא סיפק למיכל את המטבח, מיכל תוכל להתגונן בטענה הזו והיא לא תצטרך לפרוע את השיק כי בין צדדים קרובים השטר דומה לחוזה. אולם, אם השיק הגיע לצדדים רחוקים ועכשיו מי שתובע את מיכל לפירעונו הוא צד רחוק, אז הכללים משתנים ויש סיכוי שהחייב יצטרך לפרוע את השיק, למרות שהוא עדיין לא קיבל את התמונה (המטבח).

הגבלת סחירות

איך מגבילים סחירות של שטר?

נקודת המוצא של פקודת השטרות היא שהשטר סחיר, אם לא כתוב כלום על השטר הוא סחיר. אבל, סעיף 7(א) לפקודה קובע: "שטר שיש בו מילים האסורות את העברתו או מורות על כוונה שהשטר לא יהיה עביר, השטר כשר בין הצדדים שבו לבין עצמם, אך אין הוא שכיר" – כלומר, הפקודה לא אומרת איך מגבילים את הסחירות בצורה ספציפית אבל ניתן להגביל סחירות, וזאת ע"י מילים שיאסרו את העברתו:

○ שרטוט / קרוס – לא מגביל את סחירותו של שיק, השרטוט מחייב את האוחז המעוניין בפירעון להפקיד אותו בבנק.

○ שרטוט + ביטוי – "למוטב בלבד" / "בלבד". מדובר בנוהג חסר כל משמעות. הכוונה היא למילים האוסרות על העברתו – הגבלת סחירות (בין אם יש קרוס ובין אם לא).

כאשר מוחקים מילים ביהמ"ש העליון קבע שזה לא מספיק – נניח מישהו שמחק את ה-לפקודת ועשה קרוס. סעיף 81 לפקודה קובע שיש בו גם שרטוט וגם את הביטוי לא סחיר, כן אפשר להעביר אותו מיד ליד. סעיף זה חל במספר תנאים מצטברים:

○ שיק

○ בשיק יהיה קרוס

○ כתוב הביטוי לא סחיר

כשכל אלה מתקיימים ניתן להעביר את השיק מיד ליד, למרות האמור בסעיף, אבל מקבלו לא יוכל לקבל זכות טובה יותר מזו שהייתה למעבירו. אם לחייב השטרי יש טענת הגנה, אם היא הייתה טובה מול המושך היא תהיה טובה גם מול הספק שהחייב העביר לו את השיק. ביהמ"ש העליון אמר שהסעיף הזה מטעה את הציבור, ולכן יש לפרש אותו בצמצום, במינימום מקרים.

חוק הבנקאות שירות ללקוח תוקן וכיום הוא קובע שכשהבנק מספק פנקסי שיקים הוא מחויב ללקוחות פרטיים להוסיף קרוס, שרטוט והגבלת סחירות על השיקים, אלא אם כן מבקשים ממנו אחרת. הבעיה שהשיקים המגיעים לצדדים רחוקים אמורה להצמצם. באופן טבעי, לכאורה יוצא שיק עם הגבלת סחירות. אבל, גם שיק שיש בו קרוס וגם למוטב בלבד, יכול להגיע לצד שלישי.

איזי טו וויד נ' אור שי לביא

עובדות: המערערים הם חברת לארגון חתונות. יום אחד הגיע זוג למערערים, הזוג בחר להתחתן באולם שנקרא FCM. המערערים הולכים לאולם כדי לשריין את התאריך עבור הזוג ולעשות את העסקה. המערערים נותנים שיק על סך 76,000 לאולם עם תאריך דחוי למועד החתונה וכתוב עליו "למוטב בלבד" עם קרוס. האולם לא מוכן לקבל את השיק ומבקש למחוק את "למוטב בלבד", המערערים לא מסכימים ובסוף הם מתפשרים שעל השיק יהיה כתוב לפקודת FCM ו/או אור שי לביא. הסיבה שהאולם ביקש להוסיף את "אור שי לביא" זה בגלל שהאולם נמצאים לקראת קריסה כלכלית ואור שי לביא זה חברת ניכיון, החברה רצתה את הכסף מזומן. האולם פשטה את הרגל והחתונה לא התרחשה. המערערים ביטלו את השיק, אור שי לביא הפקיד את השיק, השיק חזר בגלל הוראת הביטול ואור שי לביא לוקח את השיק להוצאה לפועל. המערערים הגישו התנגדות לביצוע שטר ואם ההתנגדות מגלה עילה מעבירים את הדיון לבימ"ש. זה עבר לדיון בשלום והיה ערעור למחוזי.

שאלה משפטית: האם המערערים צריכים לשלם או לא?

פס"ד: ביהמ"ש אומר שאין עסקת יסוד בין הצדדים ולכן אור שי לביא הם צד רחוק שעומד בכל התנאים והמערערים היו צריכים לשלם להם.

איך מסחרים שטר?

דוגמא: אורנה הלכה לחנות והשאירה לחיים, בעל החנות, שיק על סך 10,000 ₪. אורנה היא מושכת והיא מסרה את השיק לחיים שהוא נפרע והוא גם האוחז ויש לו את הזכות לתבוע את פירעונו. שאוחז מחזיק בשטר בו הגבלת סחירות יש לו שתי אפשרויות פעולה:

1. לדרוש פעולה

2. לשלם באמצעות השיק הזה למישהו אחר.

- שיק בר פירעון לפקודה – מסחרים אותו באמצעות חתימת הסב + מסירה פיזית.

- הסב על החלק – חתימה.

חיים עשה הסב על החלק (כתב את שמו על השיק מאחור) ומסר את השיק לספק. חיים כבר לא אוחז, כעת הוא מסב. אחרי שהוא נתן לספק הספק הופך להיות האוחז. לאוחז יש שתי אפשרויות – לדרוש פרעון / לסחר. במידה וחיים ירצה להעביר את השיק ליבואן הוא פשוט נותן לו והשיק הופך להיות שיק בר פירעון למוכ"ז (הנפרע חתם הסב על החלק).

במידה והספק יעביר את השיק ליבואן הוא כבר לא אוחז והופך להיות מעביר במסירה. מי שחותם לוקח על עצמו אחריות, הוא חייב שטרי (הספק לא חייב שטרי, אלא חיים).

במידה והיבואן מחליט לשלם עם השיק לקבלן שהוא חייב לו הכסף, היבואן נותן לקבלן והוא כבר לא אוחז, הקבלן אוחז. הקבלן אמר לו שאם הוא לא חותם הוא לא לוקח כי מי שחותם לוקח אחריות והיבואן חותם. הסיחור היה מתקיים גם בלי החתימה, אבל חתימה בשטרות תמיד יוצרת אחריות, לכן הוא לא מעביר במסירה כי הוא חותם, הוא גם לא מסב כי הוא לא היה חייב לחתום, אז נקרא לו מעין מסב (מישהו שחתם בהתנדבות). השיק כרגע אצל הקבלן והוא רוצה פירעון. בשיק האוחז המעוניין בפירעון השיק חייב לפנות תחילה לבנק הנמשך (הבנק של אורנה) ולבקש את הכסף אם הבנק מכבד את השיק הסיפור הסתיים, אבל אם הבנק לא מכבד את השיק, האוחז (הקבלן) יכול לתבוע את הפירעון מכל אחד מהחייבים השטריים, לא משנה הסדר – אורנה, חיים והיבואן (כל מי שחתם). אם היה מדובר בשטר חליפין במקום הבנק היה בן אדם כלשהו, אז הקבלן היה צריך לבקש קודם כל מאותו בן אדם.

חייב שטרי שפרע את השטר רשאי לדרוש את פירעונו מהחייבים השטריים שקדמו לו.

לסיכום:

1. כל מי שחותם על שטר לוקח על עצמו אחריות לפירעונו ומי שלא חתם הוא לא אחראי.
2. מעביר במסירה – לא ניתן לתבוע ממנו פירעון השטר. זה לא פוסל את האפשרות לתבוע תביעה רגילה, אלא רק תביעה שיטתית – קבוע בסעיף 59 לפקודה.
3. יש איזשהו סדר שצריך ללכת לפיו, כלומר אוחז שדורש פירעון צריך לעשות את זה לפי הסדר שלמדנו והסדר הוא למי פונים קודם.
4. אם חיים בדוגמא שנתנו היה מוסר את השיק לספק מבלי לחתום, אז הספק לא היה אוחז עד אשר חיים היה חותם.

לפי הפקודה יש לספק במצב כזה את הזכות לדרוש את החתימה – סעיף 30(ד).
אוחז הוא מי שמחזיק פיזית בשטר ויש לו את הזכות לתבוע פירעון. בשלב הראשון זה יהיה הנפרע, אח"כ זה יהיה למישהו אחר שסיחרו אליו את השטר וזה צריך להיות סיחור עפ"י הכללים.

שלבים בבדיקה כאשר יש קייס:

1. תמיד עושים בדיקה צורנית של המסמך, אם זה שטר, אם יש בעיות שיכולות להיות שטר ויש להן תוצאות. בודקים את שרשרת הסחרות למי עבר ומה קרה.
2. בודקים את התובע והנתבע - יש לנו שאלה ספציפית האם חיים צריך לפרוע לנועה? בודקים את התובע וחייבים לראות שיש לו את זכות התביעה ומוודאים שהתובע הוא באמת אוהז ובודקים שהנתבע באמת חייב שיטרי וניתן לתבוע אותו, אם לא נעצור את הבדיקה ונגיד שהתובע לא יכול לתבוע את הנתבע ולא נצליח להתקדם הלאה. נניח יש תובע שהוא אוהז ונתבע שהוא חייב שיטרי עוברים לשלב הבא.
3. בודקים האם לנתבע יש טענות הגנה מפני פירעון השטר. הכלל – אם אין לו טענות הגנה שיכול להוכיח, התוצאה היא שהנתבע חייב לפרוע את השטר לתובע. לעומת זאת, אם כן יש לו טענות הגנה שהוא מוכיח אותן, נעבור לשלב הבא.
4. בדיקה מדויקת יותר של מעמד האוהז, התובע - כדי שתהיה זכות תביעה, אז התובע חייב להיות אוהז אבל גם אחרי שקבענו שהוא אוהז יש מעמדות. מתי יעניין אותנו המעמד המדויק? רק שלנתבע יש טענות הגנה ורק אז זה משנה. הזכות לתבוע – יכול לתבוע פירעון של שטר. הזכות להיפרע – מהשטר והיא שלב מאוחר יותר. כדי לדעת אם באמת מגיע לו להיפרע בנסיבות הספציפיות, עלינו לבדוק את המעמד שלו ואז נגיע להכרעה הסופית בסיטואציה הזו מאותו אחד שתובע. תמיד בודקים לפי זוג ספציפי.

מעמד האוהז התובע –

- שלב ראשון – בודקים האם הצדדים קרובים או רחוקים. אם הצדדים קרובים, לא צריך לבדוק, צד קרוב זה אוהז. לעומת זאת, אם הצדדים רחוקים, יש כמה אפשרויות:
1. בודקים אם התובע הוא צד רחוק לנתבע אוהז כשורה. אם הוא אוהז כשורה, הגענו לסטטוס שלו ואין צורך להמשיך, אם הוא לא אוהז כשורה ממשיכים לבדוק.
 2. בודקים האם הוא אוהז מכוח אוהז כשורה.
 3. בודקים אם הוא אוהז בעד ערך, אם לא אז עוברים לאפשרות הבאה.
 4. ברירת המחדל – אוהז סתם.

אוהז כשורה – רלוונטי רק שיש לנתבע טענת הגנה. אוהז כשורה עומד בתקנת השוק בשטרות.

התנאים לתקנת השוק קבועים בסעיף 28 לפקודת השטרות - התנאים הינם תנאים מצטברים שצריכים להתקיים במועד נטילת השטר ע"י האוהז.

1. אוהז בשטר פיזית.
2. צד רחוק לנתבע – במקרה שיש צד קרוב אז בכלל לא בודקים את האוהז כשורה כי אז אני תמיד יכולה לתבוע.
3. קיבל שטר שלם – הפסיקה הוסיפה "ולא ראה או ידע שהושלם אם הושלם". נניח משכית שיק – בנק הפועלים נא שלמו לפקודת רותי סך של 1,000 ₪, מיכל, תאריך 13/3/18. השיק הזה מלכתחילה משכתי אותו שלם, עכשיו אמסור אותו לרותי, היא צד קרוב והיא תסחר אותו לשמואל. שמואל תובע אותי והוא יהיה צד רחוק ואוהז פיזית בשטר והוא קיבל שטר שלם והוא לא ידע ולא ראה שהושלם, לכן התנאי הזה מתקיים. לעומת זאת, נניח שמשכתי את השיק ולא ידעתי בדיוק כמה אשלם, אז השארתי שיק פתוח לרותי, ואם היא תעביר לשמואל את המסמך עם הפוטנציאל להפוך לשטר ושמואל ישלים 1,000 ₪ הוא

לא יוכל להיות אוחז כשורה, כי הוא לא קיבל את השטר כשהוא שלם. ואף יותר מכך, מספיק שהוא ראה שרותי משלימה או ידע שזה הושלם וייצא בלי סכום, הוא לא ייחשב כאוחז כשורה ולא יעמוד בתנאי השלישי כי אם הוא ידע שהשטר לא יצא שלם, הוא יכול לחשוב שמישהו השלים אותו לא כשורה.

4. האוחז קיבל שטר תקין עפ"י מראהו – התקין עפ"י מראהו מתייחס לשני דברים שונים :

א. תקין כפי ששומעים עפ"י מראה – אם רואים שהוא מחוק ומשנים על פניו סכום אחר ומקושקש וזה בהחלט מעורר חשד וזה לא יהיה תקין עפ"י מראהו.

ב. מדובר על סיטואציה ששם הנפרע לא תואם בדיוק לחתימה המסב הראשון. לא מדובר על מצב שזה מישהו אחר כי אז אין סיחור ואז אין שטר שהוא תקין עפ"י מראהו. אפשר להשתמש בשטר הזה ולדרוש את פירעונו, זה שהוא לא תקין זה לא אומר שהוא ניתן לשימוש, התוצא היא בלבד שהאוחז לא יכול להיות אוחז כשורה.

5. נעשה אוחז לפני שעבר זמנו של השטר – כשדיברנו על מועד פירעון אז אמרנו שבשטר חוב ובשטר חליפין אפשר לקבוע יום ספציפי לפירעון ואז זה יום הפירעון. שיק, שטר חליפין ושטר חוב הם שטרות עם דרישה, כלומר שכשמישהו דורש מאיתנו לשלם אנחנו צריכים. אז מתי עבר זמנו? שטר לכאורה שתמיד ניתן לדרוש את פירעונו? הפקודה קובעת בסעיף 35(ג) "כאשר חזותו מעידה על כך שהיה במחזור זמן רב מהסביר". זאת אומרת, לא יכולים להיעזר בפתרון שהפקודה מציעה, אלא צריך פתרון אחר. ביהמ"ש אומר שצריך להפעיל היגיון סביר, לפי הנסיבות. לדוגמא: הגיעה לביהמ"ש סיטואציה שאוחז נטל שיק שנה וחודשיים אחרי התאריך הנקוב עליו. ביהמ"ש אמר שזה יותר מידי זמן, למרות שאולי יש נסיבות שזה יכול להיות בסדר, אבל זה נראה מופרז. אין מבחן ברור לקביעה, אבל ברמת העיקרון טווח של חודש, חודשיים בהחלטה ייחשב תקין וככל שנתרחק, יש סיכוי שביהמ"ש יגיד שזה לא הגיוני וצריך לשאול את עצמנו למה לא דרשת את פירעון השיק עד עכשיו. נקודת הזמן המדויקת היא פרשנות פר מקרה.

6. האוחז לא ידע שהשטר חולל כשהוא נטל אותו אם אכן חולל – חולל זה מצב שמישהו לא הסכים לפרוע ואז יכולה להיות סיבה או טענת הגנה. אם האוחז לוקח שטר, אפילו כשהוא יודע שכבר ניסו לדרוש את פירעונו ואתו אחד שדרשו ממנו אז הוא צריך לבין שמשו לא בסדר. זה רלוונטי רק למצב של חילול ואז האוחז לא יוכל להיחשב כאוחז כשורה.

7. תמורה – מדברים על תמורה ממשית ומבוצעת. בפרופורציה לסכום השטר, צריך להיות דומה או קרוב, תלוי בנסיבות. התמורה צריכה להיות מבוצעת ופה נוצרת בעייתיות. לדוגמא: נניח שאני מושכת שיק לפקודת חנות רהיטים כלשהי ונתן את השיק לחנות והיא הנפרעת. החנות משלמת עם השיק הדחוי שלי לספק שלה עבור סחורה שהוא צריך לספק לה שבוע לאחר מכן. האם הספק נתן את התמורה? לפי הסעיף לא, כי זה צריך להיות במועד נטילת השטר. ביהמ"ש אומר שבמקרים כאלה יש להתגמש עם הדריה הזו של התמורה המבוצעת כי גם אם התמורה ניתנה בסמוך, אז מתייחסים לזה שזה בסדר.

8. תום לב – אוחז שנטל את השטר כאשר הוא לא ידע ולא חשד שהייתה איזושהי בעיה, שלמישהו יש טענת הגנה, שיש משה לא תקין. סעיף 91 לפקודה קובע: "תום הלב הנדרש בפקודה הוא סובייקטיבי", כלומר מה הוא ידע, עצימת עיניים שוללת תו"ל.

בשטרות יש העדפה של התובעים ומקשים על הנתבע. בתקנת השוק הזו, יש כלל לגבי נטל ההוכחה שהנתבע הוא צריך להוכיח שלא שילם עליה. סעיף 29(ב) לפקודה קובע חזקה לפיה האוחז שהוא צד רחוק, הוא אוחז כשורה. אבל, אם הנתבע מוכיח שיש לו טענת הגנה כלשהי "גם בשטר", אז הנטל חוזר לאוחז והוא צריך להוכיח שהוא נתן תמורה בתו"ל עבור השטר. רק את התנאים 7 ו-8 הוא צריך להוכיח ואז הוא ייחשב לאוחז כשורה, אלא אם כן עדיין יכול הנתבע להוכיח שהוא לא עמד באחד התנאים.

סעיף 37(2) קובע "אוחז כשורה מתגבר על כל פגם בשטר ועל כל טענת הגנה של חייב כלשהו".

אוחז מכוח אוחז כשורה – כשמדברים על אוחז מכוח מדברים על השתלשלות עניינים כשהשטר מגיע למישהו שבעצמו הוא לא יכול להיחשב אוחז כשורה מסיבה כלשהי, אבל הוא קיבל את השטר. ברגע שיש לנו אוחז כשורה בשלב כלשהו, אז מי שיבוא אחריו יכול להיות אוחז מכוח. הסעיף הרלוונטי הוא סעיף 28(ג) לפקודה שקובע: "אוחז, בין בעד ערך או בין שלא בעד ערך שזכות קניינו שטר הגיעה לו מכוח אוחז כשורה ושאיננו שותף לשום רמאות או אי חוקיות הפוגעות בשטר, יש לו את כל הזכויות אשר לאותו אוחז כשורה כלפי כל הצדדים לשטר שקדמו לאותו אוחז". ברגע שיש לנו אוחז מכוח אוחז כשורה, הוא נהנה מהיתרונות של האוחז כשורה, דורשים ממנו שלא יהיה שותף לשום רמאות או אי חוקיות הפוגעות בשטר. אם מצאנו שהאוחז הוא אוחז מכוח כשורה, אז סיימנו את הבדיקה ואם לא אז בודקים אם האוחז הוא בעד ערך.

אוחז בעד ערך – הסעיף הרלוונטי הוא סעיף 26 לפקודה: "אוחז בעד ערך הוא אחד מאלה:

1. אוחז שנתן בעצמו ערך בעד השטר. תמורה שונה לגמרי מזאת שקשורה לתקנת השוק, זאת לא תמורה שנדרשת שתהיה ממשית מבוצעת, אלא מספיקה תמורה סמלית, התחייבות למתן תמורה בעתיד גם נחשבת לתמורה, חוב גם נחשב כערך.

2. אוחז שלא נתן בעצמו ערך בעד השטר אבל אוחז אחר בינו לבין הנתבע נתן ערך ולו סמלי. תמיד בודקים אם מישהו בדרך נתן תמורה.

אוחז סתם – זה לא אומר שהוא לא זכאי לפירעון השיק.

תרגיל: חיים הוזמן לחתונה והוא נותן שיק לפקודת החתן והכלה על סך 3,000 ₪. חיים הוא המושך, חתן וכלה הם נפרעים. חיים לא נהנה מהחתונה ומרגיש שלא מתייחסים אליו ובבוקר מתקשר לבנק ונותן הוראות ביטול לשיק. החתן והכלה מפקידים את השיק, אבל הוא חוזר להם. החתן והכלה רוצים את השיק וכרגע הם מתלבטים מה לעשות. התובעים, הם האוחזים, הנתבע הוא חיים, חייב שטרי שהוא חתם. האם לחיים יש טענות הגנה? כדי שתהיה זכות לתבוע פירעון של שטר חייבת להיות איזושהי תמורה.

בודקים את מעמד האוחז – הצדדים הם צדדים קרובים.

האם התובע הוא נחשב לאוחז בעד ערך, בין אם הוא צד קרוב או רחוק. האם הם נתנו לו תמורה ולו סמלית? ביהמ"ש האנגלי אמר שהאוכל והדיגי באירוע זה לא נחשב לתמורה. ז"א הם לא נתנו לו ערך כלשהו ולכן הם לא יכולים להיפרע ממנו.

יכול להיות שהם מעבירים את השיק, חותמים מאחור, ומשלמים איתו לבעל האולם. כעת במקום להיות נפרעים הם מסבים ובעל האולם הוא האוחז בשיק והוא התובע והוא נכנס לקטגוריות של הצד הרחוק.

בודקים האם בעל האולם הוא אוחז בעד ערך – הוא נתן ערך עבור השטר ולכן הוא ייחשב לאוחז בעד ערך ואז הסיטואציה תשתנה. אם הבעל האולם ייתן את השיק במתנה לדודה שלו, אז היא האוחזת והיא תובעת את חיים כי היא קיבלה במתנה. האם היא אוחזת בעד ערך? יש באמצע חוליה שבעל האולם נתן ערך אז זה אומר שכן, היא יכול להיות אוחזת בעד ערך.

תרגול – מעמד התובע

שאלה ראשונה: דנה הזמינה מטבח מחברת מטבחים, ושילמה בשיק דחוי למועד ההספקה (1.1.2015). השיק

נרשם לפקודת חברת המטבחים ("מטבחי העולם"), הסכום שנקב בו הינו 35,000 ₪ והוא נחתם ע"י דנה. ביום 1.1.2015 לא סופק המטבח, וכאשר התקשרה דנה לחברת המטבחים נמסר לה כי ישנו עיכוב משמעותי בהכנת המטבח, וכי הוא לא יסופק בחודשים הקרובים. דנה הודיעה על ביטול העסקה, אך למרות זאת חברת המטבחים חתמה על גב השיק ("מטבחי העולם") ומסרה אותו למשכיר כתשלום עבור דמי שכירות לשנת 2014 אותם טרם שילמה.

המשכיר (חיים כהן) היה חייב כסף לקבלן ששיפץ את ביתו, לכן חתם על גב השיק ("חיים כהן") ומסר אותו לקבלן. הקבלן הפקיד את השיק לגבייה בבנק בו מתנהל חשבונו, אולם, דנה הורתה לבנק שלא לפרוע את השיק. עקב כך השיק הוחזר על ידי הבנק הנמשך ללא פירעון.

תשובה

שלב 1 - מסדרים את שרשרת הסחרות.

בנק X נא שלמו לפקודת "מטבחי העולם" סך של 35,000 ₪. דנה. דנה היא המושכת והיא מסרה למטבחי העולם את השיק. מטבחי העולם היא הנפרעת והיא אוחזת.

מטבחי העולם חתמה על השיק בשם מטבחי העולם ומסרה לחיים כהן המשכיר והיא כבר לא אוחזת אלא מסבה. חיים כהן הוא כרגע האוחז, הוא חתם על השיק והוא כרגע מעין מוסר לקבלן. הקבלן הוא האוחז כרגע.

א. מיהם החייבים השטריים לפירעון השיק?

החייב השטרי, מי שחתם על השיק, דנה, מטבחי העולם וחיים כהן.

ב. הניחו כי הקבלן החליט לפנות לדנה ולדרוש ממנה את פירעון השיק. מהו מעמדו של הקבלן ביחס לדנה? עוברים לשלב ב – התובע הוא אוחז, הנתבעת היא דנה והיא חייבת שטרית. בודקים מה היחס של הקבלן ביחס לדנה. הם צדדים רחוקים. עכשיו נבדוק מהו מעמדו של הקבלן, האם הוא אוחז כשורה? סעיף 29(ב) קובע חזקה שהקבלן הוא אוחז כשורה, אבל אם דנה תוכיח שיש לה טענת הגנה וכאן זה אכן קורה, אז נטל ההוכחה חוזר לקבלן כדי להוכיח שהוא נתן ערך בתום לב עבור השיק. כלומר, הוא צריך להוכיח את התמורה ואת תום הלב. במקרה שלנו, הוא נתן תמורה, הוא לא ידע שיש בעיה עם חברת המטבחים ולכן הוא תם לב והוא הוכיח ערך בתום לב. אבל עדיין דנה יכולה לבדוק אם אכן כל התנאים האחרים של סעיף 28 מתקיימים. אם היא תוכיח שאחד מהם לא התקיים אז הוא לא ייחשב כאוחז כשורה (יש לנו את השטר שהוא שלם, תקין עפ"י מראהו, קיבל לפני שעבד זמנו, לא חולל בעבר). המסקנה שלנו תהיה שהקבלן הוא אוחז כשורה.

ג. הניחו כי העובדות זהות מלבד אחת: "כאשר מטבחי העולם חתמה על גב השטר היא חתמה: 'מטבחים עולמיים'. מהו מעמדו של הקבלן ביחס לדנה?

ברגע שהיא חתמה "מטבחים עולמיים" יש חוסר התאמה, החוסר התאמה לא פוגע בשיק. ניתן להשתמש בשיק ולדרוש את פירעונו, אבל מה שיקרה זה שאחד התנאים של סעיף 28 לא מתקיים – "תקין עפ"י מראהו". הקבלן יוכיח שהוא נתן תמורה בתום לב, אבל אח"כ דנה תראה שהשיק לא תקין. היא לא יהיה אוחז כשורה וצריך לבדוק איזה אוחז הוא עכשיו:

בודקים אם הוא אוחז מכוח אוחז כשורה – בודקים אם מישהו לפניו היה אוחז כשורה כלפי דנה ואז הוא יוכל להיחשב כאוחז כשורה. לחיים כהן יש פוטנציאל להיות אוחז כשורה מכיוון שמטבחי העולם הם צד קרוב לדנה ולכן אי אפשר לבדוק אותם בכלל.

כשחיים כהן קיבל את השיק הוא קיבל שיק לא תקין עפ"י מראהו, ולכן גם חיים כהן לא היה אוחז כשורה. לכן, גם הקבלן לא אוחז מכוח אוחז כשורה.

בודקים אם הוא אוחז בעד ערך – התנאי הוא שאם הקבלן נתן תמורה בעצמו, אפילו סמלי והאופציה השנייה שמישהו לפניו נתן. הקבלן כן נתן תמורה ממשית בעצמו ולכן הוא אוחז בעד ערך.

ד. הניחו כי השיק כתוב לפקודת "מטבחי העולם", וחתמת ההיסב הינה "מטבחי העולם". עוד הניחו כי הקבלן לא הפקיד את השיק בבנק ולא דרש את פירעונו, אלא מסר אותו (מבלי שחתם עליו) במתנה לאחותו שהתחתנה. האחות הפקידה את השיק בבנק אך הוא חזר כאמור. האחות מעוניינת לדרוש מדנה את פירעון השיק. מהו מעמדה של האחות ביחס לדנה?

חוזרים למצב המקורי שהשיק תקין. כרגע הקבלן הוא מעביר במסירה וכבר לא אוחז, הוא לא חייב שטרי כרגע, מי שלא חתום לא יכול להיות חייב שטרי.

עכשיו האחות רוצה לתבוע את דנה, הצדדים הם צדדים רחוקים.

האם האחוזה היא אוחזת כשורה? לא, היא לא נתנה תמורה ולא יכולה להיות אוחזת כשורה (אחד מהתנאים).

האם היא אוחזת מכוח אוחז כשורה? כן, ראינו בסעיף ב' שהקבלן הוא אוחז כשורה, אז אם היא לא אוחזת כשורה, היא אוחזת מכוח אוחז כשורה.

ה. הניחו כי השיק כתוב לפקודת "מטבחי העולם", וחתימת ההיסב הינה "מטבחים עולמיים". עוד הניחו כי הקבלן לא הפקיד השיק בבנק ולא דרש את פירעונו, אלא מסר אותו (מבלי שחתם עליו) במתנה לאחותו שהתחתנה. האחות הפקידה השיק בבנק אך הוא חזר כאמור. האחות מעוניינת לדרוש מדנה את פירעון השיק. מהו מעמדה של האחות ביחס לדנה?

כאן החתימה היא מטבחים עולמיים". השיק לא תקין וגם אין תמורה. היא לא אוחזת מכוח אוחז כשורה כי הבלן לא אוחז כשורה וחייב כהן לא אוחז כשורה ואין מישוהו קודם שהיא יכולה להיות אוחזת מכוחו. עכשיו בודקים אם היא אוחזת בעד ערך – בודקים אם נתנה בעצמה תמורה והאפשרות השנייה היא אם מישוהו בדרך לפנייה נתן תמורה סמלית. כולם לפנייה נתמנו תמורה, אמנם לא סיפקו מטבח, אבל הם הבטיחו תמורה עתידית וזה כן נחשב לתמורה ומכאן שהאחוזה היא אוחזת בעד ערך.

ו. כמו סעיף ד', אך לאחר שהבנק החזיר את השיק האחות דורשת מאחיה הקבלן כי יפרע אותו. מהו מעמד האחות ביחס לקבלן?

כמו בסעיף ד', השיק חזר להיות תקין. בודקים את מעמד האחות ביחס לקבלן. האחות אוחזת, אבל הקבלן לא חייב שטרי ואין לה מעמד ביחס לקבלן כי לא ניתן לתבוע את הקבלן בכלל לפירעון השיק.

שאלה שנייה: שמעון הינו הבעלים של עסק להשכרת משרדים. לקראת שנת 2016 חתם שמעון על חוזה להשכרת אחד המשרדים לעו"ד כהן לשנת 2016 (החל מיום 1.1.2016). בהתאם לחוזה מסר עו"ד כהן לשמעון שיק שנחתם על ידו, בסך של 24,000 ₪. עו"ד כהן לא רשם את שמו של שמעון כנפרע, שכן שמעון התחייב להטביע את חותמתו במקום המיועד לכך. על השיק נרשם התאריך: 10.1.16. שמעון לא הטביע את החותמת על גבי השיק כפי שהתחייב, לכן שם הנפרע נותר ריק.

חמישה ימים לאחר שעבר עו"ד כהן למשרד, הוכרז הבניין בו נמצא המשרד כבניין מסוכן האסור למגורים. לכן, ביום 10.1.16 עזב עו"ד כהן את המשרד, ודרש משמעון שיחזיר לו את השיק שטרם הופקד לפירעון. שמעון לא החזיר את השיק מאחר והשתמש בו כתשלום לקבלן ששיפץ את ביתו, לאחר שהשלים את שמו של הקבלן "חזי אביב" כנפרע ללא נוכחות הקבלן ובאופן בו לא ניתן לראות את ההשלמה שבוצעה. הקבלן חתם על גב השיק "יחזקאל אביב (1994) בע"מ" ומסר אותו במתנה לביתו שזה עתה התחתנה.

השיק הופקד לגביה על ידי הבת, אולם הוא הוחזר ע"י הבנק ללא פירעון, מאחר ועו"ד כהן נתן הוראה לביטולו. הבת מעוניינת לתבוע את עו"ד כהן לפירעון השיק. מהו מעמדה של הבת ביחס לעו"ד כהן?

א. הבת אוחזת מכוח אוחז כשורה.

ב. הבת אוחזת כשורה.

ג. הבת אוחזת בעד ערך.

ד. הבת אוחזת סתם.

ראשית, מסדרים את שרשרת הסחרות: בנק X נא שלמו לפקודת _____ סך של 24,000 ₪. עו"ד כהן. זהו מסמך שיש לו פוטנציאל להיות שטר.

עו"ד כהן הוא מושך. שמעון – אוחז במסמך.

שמעון משלים את השיק וכותב "חזי אביב" והוא הקבלן ששיפץ את ביתו.
שמעון – מעביר במסירה. הקבלן – נפרע והוא האוחז.

הקבלן חותם על גב השיק "יחזקאל אביב (1994) בע"מ" ומסר במתנה לבת.
הקבלן הוא מסב. הבת היא אוחזת.

מה מעמד הבת ביחס לעו"ד כהן? הבת היא אוחזת ועו"ד כהן חייב שטרי, יש לו טענת הגנה. הם צדדים רחוקים.

האם הבת אוחזת כשורה? לא, בגלל שקודם כל היא לא נתנה תמורה, ושנית היא קיבלה שיק לא תקין עפ"י מראהו ולכן היא לא עומדת בתנאים.

האם היא אוחזת מכוח אוחז כשורה? רק הקבלן יכול להיות אוחז כשורה. הקבלן ביחס לעו"ד כהן הוא צד רחוק למרות שכתוב כנפרע כי מה שמשנה זה אם יש ביניהם עסקת יסוד. במקרה שלנו אין בעיה עם ההשלמה, אבל הוא יצר את חוסר ההתאמה כי כשהוא קיבל את השיק הוא לא ראה את ההשלמה שבוצעה, לכן הוא אוחז כשורה ומכאן שהבת היא אוחזת מכוח אוחז כשורה.

טענות הגנה

1. **השלמה שלא כדין** – סעיף 19(א) לפקודת השטרות קובע "היה מסמך חסר פרט מהותי, האדם המחזיק בו יש לו רשות לכאורה להשלים את החסר ככל שנראה לו". כלומר, הכלל הוא שכל מי שמחזיק במסמך שיש לו פוטנציאל להפוך לשטר, רשאי להשלים אותו איך שהוא רוצה. הרשות הזאת היא לא רק לי, ואם אני לא אשלים ואעביר למישהו אחר אז למישהו אחר יש את הרשות לכאורה להשלים אותו. עד שהמסמך לא יושלם, אין לנו שטר אלא מסמך בעל פוטנציאל להפוך לשטר.

סעיף 19(ב) לפקודת השטרות קובע "מסמך כאמור שהושלם תוך זמן סביר ובדיוק לפני ההרשאה שניתנה, יהיה אכף ע"י כל אדם שנעשה צד לו לפני ההשלמה, זמן סביר לעניין זה הוא שאלה שבעובדה, ואולם אם סיחרו את המסמך לאחר השלמתו לאוחז כשורה, יהיה השטר בידו כשר ובר פועל לכל דבר והוא יכול לאכוף אותו כאילו הושלם בתוך זמן סביר ובדיוק לפני ההרשאה שניתנה". כלומר, הרשות היא לכאורה. יש מצבים בהם ניתנה איזושהי הוראה ביחס להשלמה או שלא ניתנה רשות להשלים ואז בסיטואציה כזו תקום טענת הגנה של השלמה שלא כדין והטענה הזאת תפטור את בעל הטענה מתשלום, אלא אם כן התובע הוא אוחז כשורה.

טענות הגנה הן תמיד עניין אישי, טענת הגנה אישית לאותו אחד שהיא קמה לו ולא עוברת לאחר כמו מסמך. אם לנתבע אין טענות הגנה, אז הוא חייב לפרוע.

מזרחי נ' יעקב

מדובר על זוג שהיה נשוי בירושלים, שמה של האישה הוא ונדה והיא ספרית ידועה ולבעל קוראים שוקי. שוקי הסתבך בחובות בשוק האפור, הוא לא רצה להגיד לונדה מה המצב באמת והיו להם חשבונות בנק נפרדים. יום אחד הוא בא אליה וביקש שתיתן לה שיק כי הוא חייב להחזיר כסף, היא שאלה אותו על איזה סכום מדובר, הוא לא אחראי ולבסוף נתנה לו את השיק. בנק X נא שלמו לפקודת ונדה סך שך _____ ונדה.

ונדה היא המושכת, שוקי הוא אוחז במסמך שהוא עדיין לא שיק.

כשהיא נותנת לו את השיק היא משביעה אותו שהתשלום המקסימלי שהוא ישלים הוא ₪3,000 והוא אמר לה שישתדל אפילו פחות ומקסימום 3,000 ₪.

שוקי היה מסובך מאוד קשה עם השוק האפור, והוא השלים את השיק לסכום של 400,000 ₪ ומוסר את זה דרך שליח לפרדי שהוא לא היה חייב את הכסף והוא היה אוחו. היחידה שהיא חייבת בשיק היא ונדה והיא חייבת שטרית. פרדי דורש את פירעון השיק, תבע בהוצל"פ והגיע לביהמ"ש העליון. התובע הוא פרדי, שהוא אוחו בשיק. הנתבעת היא ונדה שהיא חייבת שטרית. האם לונדה יש טענת הגנה? כן, השלמה שלא כדון, השלמה תוך חריגה מהרשאה. מעמדו של התובע – הצדדים הם צדדים רחוקים, אין ביניהם עסקת יסוד. לבסוף היא שילמה, פרדי היה אוחו כשורה ונקבע שהיא צריכה לשלם.

תרגיל בנושא שטרות

שאלה שנייה: ירמיהו משך שיק כתשלום עבור מכונית שקנה מורדה ומסר לה אותו. את שם הנפרע הוא הותיר ריק. ורדה הייתה חייבת כסף לאחמד, לכן מסרה לו את השיק. אחמד השלים את שמו כנפרע. עפ"י הנסיבות המתוארות בשאלה, האם ירמיהו חייב בפירעון השיק לאחמד?

א. כן, למרות שאחמד לא אוחו כשורה, וזאת מאחר והשלים את השיק בעצמו, על ירמיהו לפרוע את השיק.

ב. לא, מאחר ואחמד לא אוחו כשורה וירמיהו יכול להוכיח כי השיק הושלם לא על ידו.

ג. כן, מאחר ואחמד אוחו כשורה.

ד. לא, למרות שאחמד אוחו כשורה.

התשובה היא א' – ירמיהו חייב לפרוע לו את השיק, אחמד הוא לא אוחו כשורה כי הוא השלים בעצמו.

ניתוח התשובה – בנק X נא שלמו לפקודת _____ סך מסוים (לא נתון, אבל לא ניתן שיק פתוח) ירמיהו. יש תאריך.

ירמיהו הוא המושך. ורדה היא אוחזת במסמך הזה שעדיין לא שיק.

ורדה מעבירה במסירה לאחמד שהוא אוחו. אחמד משלים את השם של עצמו כנפרע והופך את המסמך משטר לשיר.

אחמד הוא התובע וירמיהו הוא הנתבע. אחמד הוא באמת אוחו וירמיהו הוא חייב שטרי. עכשיו בודקים האם לירמיהו יש טענות הגנה – לא, לפי הנסיבות בשאלה לא קמות לו טענות הגנה.

נניח שהייתה טענת הגנה זה מתייחס למעמד של אחמד ביחס לירמיהו.

אחמד וירמיהו הם צדדים רחוקים. האם הוא אוחו כשורה? לא, הוא השלים בעצמו.

האם הוא אוחו בעד ערך? הוא נתן ערך עבור השיק.

הוא חייב לפרוע, לכן התשובות יכולות להיות א' או ב'. התשובה היא א'.

2. **מסירה שלא כדון** - סעיף 20 לפקודת השטרות קובע את הכללים ביחס למסירה, שני הכללים צריכים להתקיים:

1. היסוד הפיזי – עצם העובדה שפיזית השטר כבר לא אצלי, הוא עבר למישהו אחר.

2. היסוד הנפשי – מי שמעביר את השטר צריך גם להתכוון לזה שהוא מעביר את הקניין בשטר למקבל.

גם אם היסוד הפיזי מתקיים, המסירה לא שלמה אם היסוד הנפשי לא מתקיים. היסוד הנפשי

הכרחי וכאשר הוא לא מתקיים, צומחת טענת הגנה למעביר השטר.

סעיף 20 קובע חזקה שהמסירה הייתה שלמה ושהמסירה הייתה כדון, אבל זה חזקה שניתן לסתור אותה.

כלומר יכול אותו אחד שהשטר עבר ללא רצונו להוכיח שלא התקיים היסוד הנפשי. אבל, אם השטר הגיע

לידיו של אוחו כשורה, חזקה חלוטה שהמסירה הייתה כדון.

ישנם 3 טענות אפשריות ביחס ליסוד הנפשי, מסירה שלא כדין:

1. העברה לא רצונית – לדוגמא, אדם גנב את השטר ממני, השטר פיזית עבר אבל זה לא היה מרצוני. במקרה כזה אוכל לטעון טענת הגנה של "מסירה שלא כדין – מסירה לא רצונית". מסמך שלא נעשתה בו אף לא מסירה ראשונה אינו מקנה זכות גם לא "לאוחז כשורה". נניח, אני צריכה לתת לוועד בית 12 שיקים, מסיבה כלשהי כתבתי את חלק מהשיקים והשארתי על השולחן בבית. מישהו נכנס לביתי ולקח את השיקים והם הגיעו למקום הנכון. האם הוועד בית הוא אוחז כשורה? ביהמ"ש העליון קבע שמסמך שלא נעשתה בו אף לא מסירה ראשונה לא מקנה זכויות, כי זה לא נחשב כשטר. יסוד המסירה הראשונה הוא הכרחי כדי שהמסמך הזה יקרא שטר. הגיע מקרה לביהמ"ש שבו אדם מסר לרו"ח שלו שיקים חתומים כדי שהוא ישלם ביטוח לאומי וכו'. הרו"ח מעל באמון הלקוח שלו, השלים את השיקים ואז התחילו לתבוע את הלקוח. טענת ההגנה של הלקוח הייתה השלמה שלא כדין ומסירה שלא כדין. הלקוח ניסה לטעון שלא הייתה הוצאה ראשונית של המסמך, ביהמ"ש לא קיבל את הטענה הזו כי הלקוח כן מסר מרצונו את השיקים לרו"ח.

2. מסירה בוצעה למטרה מיוחדת – לדוגמא, אני נתתי למישהו שישמור לי על השטר ולא כדי שהוא יהפוך להיות הבעלים של השטר. במקרה כזה לא התכוונתי להעביר את זכות הקניין.

3. מסירה על תנאי – כאשר אם התנאי מתקיים, אז לא קמה טענת הגנה, לעומת זאת, אם התנאי לא מתקיים אז קמה טענת הגנה. נניח אני שוכרת דירה מאילנה, ובמסגרת ההסכם אני נותנת לה שיק ביטחון והסיכום הוא שהיא תוכל להשתמש בו רק אם אני אפר את החובות שלי לפי החוזה (לא אשלם שכר דירה). אם התנאי יתקיים ולא שילמתי שכר דירה, מותר לה להשתמש בשיק ולי לא תקום טענת הגנה, המסירה הושלמה. במידה והתנאי לא התקיים, המסירה לא שלמה ואז אם היא משתמשת בשיק, תקום לי טענת הגנה. טענת ההגנה תפטור אותי מתשלום במידה ואני אוכיח אותה, אלא אם כן התובע הוא אוחז כשורה. אוחז כשורה לא יהיה אוחז בשיק שכתוב עליו שיק ביטחון / לא סחיר.

כשנותנים שטר ביטחון לפעמים מבקשים להשאיר את הסכום ריק כשהמשכיר אומר שהוא ישלים את הסכום לפי הנזק שיגרם. אם לא כתוב והוא משלים לפי הנזק שנגרם, מותר לו לפי החוזה שנחתם ולנו לא תהיה טענת הגנה. במידה ואומרים להשלים סכום שהוא גבוה מגובה הנזק שנגרם, האם מותר לבעל הדירה להשתמש בשיק? מצד אחד, התנאי התקיים כי הפרתי את החובה המוטלת עלי, אבל מצד שני הנזק שנגרם הוא נמוך מגובה הנזק.

מגדל נ' תבל (פס"ד מחוזי)

עובדות: תבל עשתה עסקה עם מגדל לפיה היא מקבלת ממנה בליסינג שתי מכוניות, השווי של המכוניות הוא 221,000 ₪ ותבל התחייבת לשלם את הסכום ב-60 תשלומים. כדי להבטיח את ההתחייבות היא מסרה למגדל שטר חוב כשהסכום נשאר ריק. אחרי כמה זמן, תבל נקלעה לקשיים והיא לא יכלה יותר לשלם ואז היא באה למגדל והחזירה את המכוניות בחזרה. מגדל מכרה את המכוניות אבל היא לקחה את שטר החוב והשלימה בו סכום של 143,000 ₪ שלטענתה הוא מהווה את יתרת החוב של תבל. תבל טענה כי הסכום מופרך וחסר בסיס. התנאי לשימוש בשיק ביטחון התקיים כי תבל לא עמדה בתשלומים, ולכן לתבל לא קמה מסירת הגנה. אבל, הסכום של השיק הוא גבוה. תבל טענה כי על מגדל היה לעשות חשבון מסודר ולהוכיח את הסכום שאליו היא הגיעה.

פס"ד: ביהמ"ש קבע שטענת הגנה של השלמה שלא כדין הוכחה. מגדל ותבל הם צדדים קרובים, ולכן היא לא צריכה לשלם.

מה היה קורה אילו היה נקוב סכום בשטר?

נחזור לדוגמת השכירות – גרמתי נזק של 3000 ₪ אבל השיק הוא בסך של 20,000 ₪. בהקשר הזה ההלכה היא שלמשכירה יש אפשרות לתבוע את פירעון השטר ואם לא תהיה לי טענת הגנה אחרת, אני אהיה חייבת לשלם ואז אני אצטרך ללכת ולתבוע אותה על הפרש. כשהתביעה היא בין צדדים קרובים אנחנו נלמד בהמשך שהנתבע רשאי להתגונן גם בטענות הגנה חוזיות. אם בעלת הדירה תובעת פירעון השטר, לא אוכל להגיד שזה מסירה שלא כדין כי התנאי התקיים, אבל אולי יהיו לי טענות מכוח החוזה. כאשר אני מפקידה שיק בבנק, הבנק מבקש שאחתום מאחורה. אני מוסרים לבנק למטרה מיוחדת, לשם גביה, אנחנו לא צריכים להסב לו כי אנחנו לא רוצים שהוא יהיה הבעלים. הבנק מבקש לחתום כי הוא מעביר את זה למסלקה ואז צריך חתימה של הלקוח או חותמת של זיכינו חשבונו. ישנה סיבה נוספת – השיקים יכולים לעבור לחשבונו של הבנק. זה קורה בדו"כ בחשבונו עסקיים, כאשר הבנק נותן ללקוח אשראי גדול יותר ע"ח השיקים הללו, ואז אם הלקוח לא יכול להיפרע, הבנק יעביר את השיקים האלו לחשבונו.

תרגול

שאלה ראשונה: חברת ידע לי עוסקת בהוצאת אנציקלופדיות לילדים. ביום 1.1.2016 התקשרה ידע לי בחוזה עם חברת המפיץ לפיו תשווק חברת המפיץ את האנציקלופדיות שידע לי מוציאה לאור מבית לבית, במסגרת פרויקט שיווק מיוחד שיתקיים במשך חודשיים. בחוזה בין השתיים נקבע כי חברת המפיץ תמסור לידע לי שיק לביטחון על סך של 100,000 ש"ח להבטחת התשלום בגין האנציקלופדיות שמסרה לה ידע לי לצורך הפרויקט, או להבטחת החזרתן בתום החודשיים במידה ולא יימכרו. ואכן, שיק כאמור לפקודת "ידע לי" נמשך ונחתם על ידי חברת המפיץ, ונמסר בהתאם לחוזה. התאריך שנקב על השיק הינו 1.3.2016 (מועד סיום הפרויקט). פרויקט ההפצה והשיווק יצא לדרך. ביום 10.1.2016 חברת ידע לי, שהיתה בקשיים כלכליים חמורים, מסרה את השיק לאחר שחתמה על גבו את שמה ("ידע לי") לאחד מספקיה (המדפיס), שאיים לדרוש את פרוקה בבית המשפט אם חובו לא ישולם לו.

ביום 11.1.2016 מסר המדפיס את השיק לספק הנייר בגין הזמנת סחורה גדולה שביצע באותו יום, ושסופקה לבסוף ביום 2.3.2016. יצוין כי בתום הפרויקט, ביום 1.3.2016, החזירה חברת המפיץ לידע לי את האנציקלופדיות הנותרות, ושילמה לה בגין אלו שהצליחה למכור. חברת המפיץ ביקשה לקבל חזרה את שיק הביטחון, אך ידע לי דחתה אותה בלך ושוב ולא החזירה לה את השיק (שכאמור נמסר על ידה למדפיס – ראו השתלשלות העניינים המתוארת לעיל).

1. ביום 3.3.2016 הפקיד ספק הנייר את השיק לגביה בבנק בו מתנהל חשבונו. השיק חזר ללא פירעון, שכן חברת המפיץ נתנה לגביו הוראת ביטול. ספק הנייר מעוניין לתבוע את חברת המפיץ לפירעון השיק. האם יצליח בתביעתו?

2. האם וכיצד תשתנה תשובתכם לשאלה 1 אם חברת המפיץ היתה מוסיפה על השיק שרטוט (קרוס)?

3. האם וכיצד תשתנה תשובתכם לשאלה 1 אם חברת המפיץ היתה מוסיפה על השיק את הביטוי "לביטחון"?

4. האם וכיצד תשתנה תשובתכם לשאלה 1 אם חברת המפיץ היתה מוסיפה על השיק את הביטוי "למוטב בלבד"?

תשובות: חברת המפיץ – מושך. ידע לי – נפרע + אוחז. לאחר חתימה על גב השיק ידע לי היא מסבה ואינה אוחזת, המדפיס – אוחז. ספק הנייר – אוחז.

1. התובע הוא ספק הנייר, הוא אוcho. הנתבע הוא חברת המפיץ והיא חייבת שטרית. טענת ההגנה של המפיץ היא מסירה על תנאי שלא התקיים, מסירה שלא כדין. מאחר ויש להם טענת הגנה, אנו צריכים לבדוק את המעמד של הספק – ספק הנייר וחברת המפיץ הם צדדים רחוקים.

האם ספק הנייר הוא אוcho כשורה? ברגע נטילת השיק הוא הבטיח תמורה אולם לא סיפק אותה. לעומת זאת לפעמים נוצרת בעיה לא הגיונית ואמרנו שלכן בתי המשפט מתגמשים קצת בהקשר הזה ואם התמורה מסופקת בסמוך למועד הנטילה, הם מסתפקים בזה. במבחן צריך לציין את הבעייתיות בין התאריך ולכן יש ספק אם הוא יכול להיחשב כאוcho כשורה. נבדוק אם ספק הנייר הוא אוcho מכוח ספק כשורה – נבדוק את מי שלפניו, המדפיס, אנחנו מוצאים שהמדפיס היה ביחס לחברת המפיץ אוcho כשורה ולכן ספק הנייר הוא אוcho מכוח אוcho כשורה וככה הוא זכאי לפירעון.

2. התשובה לא תשתנה כי משמעות השרטוט על השיק משמעותו היחידה היא גביה באמצעות הפקדה לחשבון בנק. הספק בכל מקרה הפסיק את השיק בבנק.

3. התשובה תשתנה כי במצב שעל השיק כתוב לביטחון הטענת הגנה היא אותה טענת הגנה אבל ספק הנייר לא אוcho כשורה עכשיו בטוח, המדפיס לא היה אוcho כשורה בטוח, הספק לא אוcho מכוח אוcho כשורה אלא הוא אוcho בעד ערך ולכן לא מגיע לו כסף.

4. "למוטב בלבד" זו הגבלת סחרות ולכן אי אפשר לסחר את השיק והיחיד שיכול לתבוע את פירעון השיק היא חברת ידע לי והיא אינה יכולה לסחר את השיק.

שאלה שלישית: שלמה שילם שכר דירה בהתאם לחוזה השכירות חתם שלמה על שיק לפקודת המשכיר (לפקודת "מושה כהן"), בו הסכום נותר ריק וכך גם התאריך. סוכם כי המשכיר יהא רשאי להשלים את השיק ולהשתמש בו רק במידה ושלמה לא יעמוד בתשלום דמי השכירות. ואכן, לאחר 10 חודשים חדל שלמה מלשלם את דמי השכירות. חודשיים לאחר מכן (עם תום שנת השכירות) השלים המשכיר את סכום השיק בסך שווה ערך לחודשיים דמי שכירות ואת תאריך אותו היום. לאחר מכן היסב את השיק, בחותמו "מושיקו כהן" על גב השטר, ומסר אותו לנורית. נורית דורשת משלמה את פירעון השטר. איזה מהמשפטים הבאים נכון:

א. שלמה צריך לפרוע את השיק לנורית, למרות שנורית לא אוcho כשורה בשיק.

ב. שלמה לא צריך לפרוע את השיק לנורית, מאחר ונורית לא אוcho כשורה בשיק.

ג. שלמה צריך לפרוע את השיק לנורית מאחר ונורית אוcho כשורה בשיק.

ד. **שלמה צריך לפרוע את השיק לנורית מאחר ונורית לא השלימה בעצמה את השיק.**

תשובה: שלמה משך את השיק – בנק X נא שלמו לפקודת משה כהן סך של _____ תאריך _____ חתימה של משה. שלמה הוא משכיר (משה כהן), מושך. משה כהן הוא נפרע, אוcho.

השלים את הסכום והוסיף תאריך וחתם "מושיקו כהן" ומסר את השיק לנורית. כרגע נורית היא האוcho ולא משה. משה הוא מסב עכשיו. ישנה אי התאמה בחתימה.

כשרוצים לדעת אם מישהו רוצה לפרוע למישהו שטר עובדי לפי סדר:

א. בדיקה צורנית (עשינו), בודקים מי התובע – נורית, מי הנתבע, שלמה הוא חייב שטרי.

ב. בשלב הבא שואלים אם לנתבע יש טענות הגנה, אם לא הוא חייב לפרוע ולא משנה מה מעמדו, מספיק שהוא אוcho. אם כן, בודקים את מעמד התובע ואז יכולים להכריע.

לכאורה יש שתי טענות, סיטואציה של שיק שנמסר על תנאי, נמסר לביטחון ויכול להקים הגנה של מסירה שלא כדין. יש מצב שזה יכול להקים טענה של השלמה שלא כדין, אבל צריך לבדוק את הנסיבות הספציפיות, לא תמיד כשמשלמים כמה טענת הגנה. רק שיש השלמה תוך חריגה מהרשאה יכולה לקום טענת הגנה.

במקרה זה, הוא השלים בדיוק את הסכום ולכן אין כאן טענה של מסירה שלא כדין, אמנם היה תנאי אבל התנאי התקיים. ההשלמה הייתה כדין ובמפורש בגבולות ההרשאה. יודעים ששלמה חייב לפרוע את השיר ולכן אפשר למחוק את תשובה ב' לחלוטין. עכשיו צריך לבחון כל אחת מהאופציות – תשובה א' נכונה כי נורית לא אוחזת כשורה ושלמה חייב לפרוע את השיק, תשובה ג' לחלוטין לא נכונה, תשובה ד' לא נכונה.

טענות הגנה שקשורות לתמורה:

סעיף 29(א) לפקודת השטרות קובע את חזקת התמורה – "כל צד שחתימתו מופיעה על השטר, חזקה לכאורה שנעשה צד לשטר בעד ערך". כלומר, מי שחותם על שטר ולא משנה איפה, לוקח על עצמו אחריות שטרית. זה נושא שניתן לסתירה, מי שטוען אחרת יצטרך להוכיח שאמנם הוא חתם, אבל הוא לא קיבל תמורה. הנטל הוא על הנתבע.

3. **כישלון תמורה** – זו טענת הגנה שקמה כאשר הובטחה למישהו תמורה עבור השטר ומשהו קרה. קיימים 3 מצבים של כישלון תמורה:

א. כישלון תמורה מלא – יכול להיות שהתמורה בכלל לא התקבלה. לדוגמא, קניתי סלון, נתתי שיק עבור הסלון ולא קיבלתי את הסלון.

מצב בו התקבלה תמורה חלקית ואז יש שני מצבים:

ב. כישלון תמורה חלקי קצוב – כישלון תמורה שאפשר לקצוב אותו באמצעות תרגיל חשבון פשוט. לדוגמא, הזמנתי מכונת כביסה ומייבש כביסה, כל אחד עולה 3,000 ₪ ושילמתי בשיק סך שך 6,000 ₪ והגיעה רק המכונה. זה לא מצב כי כישלון תמורה אלא כישלון תמורה חלקי קצוב.

ג. כישלון חלקי בלתי קצוב – לדוגמא שכרתי דירה ושילמתי בשיק והמזגן בחודש אוגוסט לא עובד, התמורה נכשלה כישלון חלקי אבל לא קצוב כי אפשר להתווכח על זה וברגע שניתן להתווכח זה בלתי קצוב.

פס"ד דואץ נ' וייסברג – מדובר על תמורה שהובטחה והייתה עצים מסוגים שונים ובכמויות שונות. ספק קנה כל מיני עצים ובכל מיני כמויות והיו צריכים להגיע בכל מיני מועדים, חלק מהעץ הגיע וחלק לא. באותו מקרה העו"ד של התובע לא סיפק את המידע לביהמ"ש והיה אפשר להציג תעודות משלוח ולעשות את החשבון, אבל העו"ד של התובע לא הציג את המידע וביהמ"ש לא יכול היה לעשות את החשבון. ביהמ"ש קבע שאין ברירה אלא לקבוע שהכישלון הוא תמורה חלקי בלתי קצוב. ניתן להבין מפסק הדין כי בחלקי קצוב לא מספיק שאפשר לקצוב אלא החובה גם לספק לביהמ"ש את הנתונים כדי שהוא יוכל לקצוב את התמורה.

תירוש נ' שפר – מדובר על הכדורסלן דורון שפר ששכר בית ביפו עם אשתו וביתו. לפני שהם נכנסו לגור בבית, היה במשך הרבה שנים גלריה לאומנות. בהסכם השכירות נקבע שהמשכיר צריך לעשות תיקונים בבית כדי שיתאימו למגורים. דורון שפר היה צריך לשלם שכר דירה בסך 2,800 ₪ והוא שכר את הבית ל-10 חודשים ונתן שיקים בהתאם. כשנכנסו לבית הם גילו שהתיקונים לא בוצעו כמו שצריך. כשעזבו הם אמרו למשכיר שהוא לא תיקן את התיקונים כמו שהובטח להם, הם לא יכלו לגור ולכן הוא דורש את השיקים בחזרה. המשכיר לא הסכים, השיקים לא נפרעו ולכן הלך איתם להוצאה לפועל כדי לגבות אותם. ביהמ"ש קבע שהבית לא היה ראוי למגורים. האם דורון היה צריך לשלם לו? צריך לבדוק אם לדורון יש

טענת הגנה. מכיוון שביהמ"ש קבע שהבית לא היה ראוי למגורים ולא היה שיק אחד אלא הם לא גרו בבית מספר חודשים, היה מדובר בכישלון תמורה מלא. השיקים האלה היו עתידיים לתארים שהם לא יתגוררו. אם היה מצב שהשיקים מכסים תקופה שהם גרו בחלק מהזמן וגם עבור חודשים שלא גרו אז זה לא היה כישלון תמורה מלא.

כישלון תמורה על כל ההיבטים שלה זו טענת הגנה שלא מוזכרת בפקודת השטרות, אלא היא פותחה ע"י הפסיקה. עד היום למדנו 2 טענות הגנה וזה היה מכוח סעיפי חוק בפקודת השטרות. הפסיקה קבעה לגבי כישלון תמורה מלא את העיקרון הבא – מדברים על מצב שלנתבע י שטענת הגנה – כישלון תמורה מלא. נשאלת השאלה, מול מי היא טובה ומול מי היא לא טובה? אם התובע הוא אוהז כשורה או אוהז מכוח אוהז כשורה, הוא זכאי לפירעון למרות טענת ההגנה. לעומת זאת, אם התובע הוא צד קרוב או צד רחוק אוהז בעד ערך או אוהז סתם אני לא אצטרך לפרוע כי הטענה היא טובה והיא תפטור את הנתבע מתשלום. גם פה הטענת הגנה של כישלון תמורה מלא היא טענה של הכל או כלום.

לדוגמא: הלכתי לחנות, הזמנתי מקרר ושילמתי בשיק דחוי למועד האספקה, אבל המקרר לא הגיע. החנות הסבה את השיק וסיחרה אותו לאחד הספקים שהייתה חייבת לו כסף. הספק עכשיו תובע אותי, האם אני צריכה לשלם לו?

אני המושכת, החנות היא הנפרעת, צד קרוב, נפרעת ומסבה. החנות סיפקה לספק – הספק הוא אוהז. לי יש טענת הגנה כישלון תמורה מלא. צריכים לבדוק את מעמד הספק, האם אנחנו צדדים קרובים או רחוקים? הצדדים הם רחוקים. אין אוהז שהיה צד רחוק אז הוא לא אוהז כשורה, אלא אוהז בעד ערך ואז הוא לא זכאי לפירעון. כלומר, יש לי טענת הגנה. האם זה יפטור אותי מתשלום או לא? זה תלוי במעמד הספק.

לגבי המבחן – יש בלבול בין הטענה של כישלון תמורה מלא לבין טענה של מסירה על תנאי.

דוגמא: הלכתי לחנות והזמנתי מקרר והמקרר לא הגיע. עכשיו קמה לי טענת הגנה של כישלון תמורה מלא. לרוב כותבים שזה מסירה על תנאי שלא התקיים. יש היגיון בטענות, את מסרת את השיק בתנאי שתקבלי את המקרר ולא קיבלת את המקרר ולכן יש מסירה על תנאי. אבל זו לא מסירה על תנאי, מסירה על תנאי מתקיימת כשיש תנאי – זו סיטואציה שהלכתי לקנות מקרר ולא קיבלתי את התמורה. יכול אבל להיות מצב שבשאלה יהיה נתון נוסף והנתון הנוסף יכול להיות שהלכתי לחנות, הזמנתי מקרר וסיכמתי עם המוכר שהוא לא רשאי להשתמש בצ'ק עד שלא אקבל את המקרר. יש לי פה 2 טענות הגנה: כישלון תמורה מלא וגם מסירה על תנאי שלא התקיים כי בעצם הסיכום פה היה תנאי אבל זה חייב להיות אקסטרם ומפורש. אי אפשר להמציא את זה במבחן.

4. העדר תמורה – לא להתבלבל בין טענת כישלון תמורה לבין טענת העדר תמורה. כישלון תמורה זו טענה שעולה כאשר הובטחה תמורה אבל היא נכשלה. לעומת זאת, העדר תמורה זו טענה שמיועדת מלכתחילה למצב שבו לא הייתה אמורה להינתן שום תמורה. נשאלת השאלה, אם לא הייתי אמורה לקבל תמורה איך קמה טענת הגנה? סעיף 26 לפקודת השטרות מחזיר אותנו לדיני החוזים האנגליים שלא חלים בישראל. לפי הדין האנגלי, כדי שתקום הזכות לתבוע אכיפה של חוזה, נדרש שתהיה איזושהי תמורה, שהכוונה היא לתמורה סמלית, אפילו הבטחה לתמורה עתידית. לכן, אם אדם מסר שטר מבלי להתכוון לקבל עבורו תמורה, קמה לו טענת הגנה. כלומר, הוא יכול לטעון שלא ניתן לתבוע ממנו אכיפה. טענת היעדר תמורה מתנהגת אחרת מכל הטענות האחרות במובן הזה שאם הנתבע מוכיח אותה, זו הטענה היחידה שלא בודקים את מעמד התובע. הדבר היחיד שבודקים לגבי התובע הוא האם התובע הוא אוהז בעד ערך – אם התובע הוא אוהז בעד ערך, הנתבע חייב לפרוע לו את השטר. לעומת זאת, אם התובע לא

נכנס לקטגוריה של אוחז בעד ערך, הנתבע פטור מפרוע לו את השטר, וזאת מאחר שברגע שאין תמורה לא ניתן לפרוע את השטר.

לדוגמא: לאחותי יש יום הולדת ואני נותנת לה מתנה שיק – "בנק X נא שלמו לפקודת גליה סך של ₪1,000 חתימה ותאריך".

מיכל – מושכת, גליה – נפרעת + אוחזת. גליה מפקידה את השיק בבנק והוא חוזר או שהחלטתי לבטל אותו ולכן הוא חזר.

כעת גליה רוצה לתבוע אותי – הנתבעת זו מיכל, היא חייבת שיטריט והתובעת זו גליה.

למיכל יש טענת הגנה של היעדר תמורה, ולכן אין לגליה זכות לתבוע פירעון. יש לזכור כי לפי סעיף 29(א) יש חזקה כי על הנתבע צריך להוכיח את טענת ההגנה כי הוא חתם.

כעת יש לבחון האם גליה היא אוחזת בעד ערך? לא, כי גליה לא נתנה דבר בעד השיק, ולכן היא לא אוחזת בעד ערך.

נניח וגליה העבירה את השיק לנגר, היא חתמה על גב השיק ומסרה לנגר:

גליה – לא אוחזת, אלא מסבה, הנגר – אוחז ותובע ממיכל את הכסף.

מיכל תטען להיעדר תמורה כי היא לא קיבלה דבר מהנגר, אך הנגר נתן ערך עבור השיק. לכן, מאחר והנגר הוא אוחז בעד ערך, מיכל הנתבעת תצטרך לפרוע לו את השיק.

נניח והנגר לא הפקיד את השיק, אלא הוא תרם אותו לעמותה כלשהי.

הנגר – כבר לא אוחז, אלא מעביר במסירה. העמותה – אוחזת.

כעת העמותה תובעת את מיכל. האם מיכל צריכה לפרוע את השיק? האם למיכל קמה טענת הגנה של היעדר תמורה? צריך לבדוק האם העמותה אוחזת בעד ערך או לא.

אוחז בעד אחד הוא אחד משניים:

1. האוחז בעד ערך נתן ערך בעצמו.

2. סעיף 26(ב) מישהו שלא נתן בעצמו, אך מישהו בשרשרת בינו לבין הנתבע נתן ערך.

במקרה זה, העמותה לא נתנה ערך, אבל בגלל שהנגר נתן ערך, העמותה תיחשב כאוחזת בעד ערך ואז מיכל הנתבעת למרות טענת ההגנה של היעדר תמורה תצטרך לפרוע את השיק למרות שהיא בעצמה לא נתנה תמורה.

תרגול שטרות

שאלה שנייה: דרור משך שיק לפקודת גיל, כתשלום עבור סחורה שרכש ממנו. גיל חתם על גב השיק ותרם את השיק כתרומה לעמותה לקידום ואכיפת זכויות בעלי החיים. איזה מהמשפטים הבאים נכון?

- א. העמותה לא אוחזת בעד ערך בשיק, לכן לא תוכל להיפרע מדרור.
- ב. העמותה לא אוחזת בעד ערך בשיק, למרות זאת תוכל להיפרע מדרור.
- ג. **העמותה אוחזת בעד ערך בשיק, לכן תוכל להיפרע מדרור.**
- ד. העמותה אוחזת כשורה בשיק, לכן תוכל להיפרע מדרור.
- ה. העמותה אוחזת מכוח אוחו כשורה בשיק, לכן תוכל להיפרע מדרור.

דרור – מושך, גיל – נפרע. הייתה תמורה – סחורה.
דרור מושך שיק לפקודת גילף גיל חותם על גב השיק ומוסר לעמותה. העמותה רוצה להיפרע מדרור. העמותה – תובעת, דרור נתבע. האם קמה לדרור טענת הגנה? העמותה מקבלת את השיק כתרומה. בסיטואציה הזו האם היא תיחשב כאוחזת בעד ערך? כן, כי מישהו באמצע השרשרת נתן תמורה(דרור).
א- לא נכון כי העמותה אוחזת בעד ערך כי אוחו בעד ערך זה גם מי שלא נתן בעצמו אלא גם אם מישהו לפניו נתן תמורה ואפילו סמלית ואפילו הבטחה לתת תמורה.

- ב- לא נכון, כי העמותה אוחזת בעד ערך.
- ג- התשובה הנכונה.
- ד- העמותה לא נתנה את התמורה שנדרשת מאוחז כשורה. כי אוחו כשורה צריך לתת תמורה ממשית מבוצעת.

ה- היא לא אוחזת מכח אוחו כשורה כי אין אף אחד לפניו.
שאלה שלישיית: יוסי משך שיק לפקודת רון, כתשלום עבור סחורה שרון התחייב לספק לו. רון חתם על גב השיק ומסר אותו לדלית. דלית היתה אוחזת כשורה בשיק (ביחס ליוסי), אולם היא החליטה שלא לדרוש את פירעונו, אלא נתנה אותו במתנה לאחותה גל ליום הולדתה. הסתבר כי יוסי לא קיבל כלל את התמורה שהובטחה לו עבור השיק מרון, לכן נתן הוראת ביטול לשיק לבנק. כתוצאה מכך השיק הוחזר ללא פירעון ע"י הבנק כאשר הופקד ע"י גל. איזה מהמשפטים הבאים נכון?

- א. אם יוסי יוכיח כי לא קיבל את התמורה שהובטחה לו, הוא לא יצטרך לפרוע את השיק לגל.
 - ב. גם אם יוסי יוכיח שלא קיבל את התמורה שהובטחה לו, הוא יצטרך לפרוע את השיק לגל.
 - ג. גל תהיה זכאית לפירעון רק אם יוסי יקבל את התמורה שהובטחה לו. § מופרך
 - ד. גל לא נתנה תמורה עבור השיק, לכן היא לא זכאית לדרוש את פירעונו. § מופרך
- "בנק, נא שלמו לפקודת רון סך של XXX₪ חתימה + תאריך".

יוסי - מושך, חתם, רון - נפרע, חתם, מסב. תמורה - השיק הוא תשלום עבור סחורה שרון התחייב לספק ליוסי. דלית - נסבה, אוחזת, מעבירה במסירה
נתון- דלית אוחזת כשורה ביחס ליוסי, נתנה את השיק במתנה לגל(אין תמורה).

גל - אוחזת כלומר אוחו מכוח אוחו כשורה.
גל תובעת את יוסי –

יוסי לא קיבל את התמורה כלל - קמה ליוסי טענת הגנה של כישלון תמורה מלא. אך מאחר שגל היא אוחזת מכוח אוחזת כשורה טענת ההגנה שלו לא תועיל והוא יצטרך לפרוע לגל את השיק.
אוחז מכוח אוחו כשורה לא צריך לשלם תמורה. אוחו מכח אוחו כשורה נבנה על זה שלפניו שהוא אוחו כשורה ואוחז כשורה צריך לשלם תמורה. כאן, היה נתון שדלית היא אוחזת כשורה ולכן לא היינו צריכים לבדוק את זה.

שאלה ראשונה: חנה הזמינה מטבח מנגר בשם יוסי, שעלותו ₪25,000. היא מסרה לו שיק חתום על ידה בסכום זה, דחוי למועד ההספקה שנקבע ליום 1.6.2015. שם הנפרע לא נרשם בשיק. מאחר ויוסי לא סיפק את המטבח במועד שנקבע, וגם לא ניתן היה להשיגו טלפונית, נתנה חנה הוראת ביטול לשיק לבנק בו מתנהל חשבונה.

התברר כי יוסי שהיה חייב כספים רבים ברח מהארץ, אולם טרם עשה כן הוא כבר סיים להכין את מרבית הארונות שהוזמנו למטבח של חנה והשאיר אותם בנגרייה. חנה נטלה את הארונות המוכנים מהנגרייה של יוסי ומסרה אותם לנגר אחר (חיים), שהשלים את הכנת המטבח (למצבו כפי שהובטח לחנה ע"י יוסי), תמורת סך של ₪10,000 אותם שילמה לו חנה.

עוד התברר כי יוסי שילם באמצעות השיק שקיבל מחנה לספק עצים, לו היה חייב הרבה מאוד כסף. יוסי השלים את שמו של הספק בשיק (בנוכחותו של הספק), ומסר לו אותו שעה לפני נסיעתו לשדה התעופה (ביום 2.6.2015). הספק הפקיד את השיק בבנק אך הוא הוחזר בשל הוראת הביטול שנתנה חנה. האם על חנה לפרוע את השיק לספק?

א. במצב המתואר רק אוחז כשורה יהא זכאי לפירעון מלא, הספק לא אוחז כשורה ולכן חנה תצטרך לפרוע את השיק לספק חלקית: יהא עליה לשלם לו 15,000 ש"ח .

ב. במצב המתואר כל אוחז זכאי לפירעון מלא, למרות שהספק לא אוחז כשורה על חנה לפרוע את השיק במלואו לספק.

ג. במצב המתואר רק אוחז כשורה יהא זכאי לפירעון מלא, הספק לא אוחז כשורה ולכן חנה לא תצטרך לפרוע את השיק לספק כלל.

ד. במצב המתואר רק אוחז כשורה יהא זכאי לפירעון, הספק אוחז כשורה ולכן על חנה לפרוע את השיק במלואו לספק.

תשובה: השיק – בנק X אנה שלמו לפקודת ____ סך של 25,000 ₪ 1/6/16 חנה.

שלב 1 - בדיקה צורנית:

חנה – מושכת, יוסי – אוחז.

השיק הושלם בנוכחות הספק "בנק X אנה שלמו לפקודת ספק של 25,000 ₪ 1/6/16 חנה.

יוסי – כבר לא אוחז, אלא מעביר במסירה. הספק – נפרע ואוחז.

שלב 2 – הספק (תובע), חנה (הנתבעת).

שלב 3 – האם לנתבע יש טענות הגנה?

השלמה שלא כדין – לא מתאים בעניינינו. מסירה שלא כדין – לא מתאים בעניינינו. היעדר תמורה – לא

מתאים בעניינינו. כישלון תמורה – מתאים כי חנה נתנה את השיק כדי לקבל מטבח והיא קיבלה רק חלק.

מדובר בכישלון תמורה חלקי קצוב – חנה הייתה צריכה להוסיף 10,000 ₪ כדי לקבל את המטבח מושלם.

שלב 4 – מעמדו של התובע:

מדובר בצדדים רחוקים, אין ביניהם עסקת יסוד. האם הספק הוא אוחז כשורה? לא, כי הוא ראה את

ההשלמה. לפי סעיף 28 מי שראה את ההשלמה לא יכול להיחשב כאוחז כשורה. הוא לא יכול להיחשב

כאוחז מכוח אוחז כשורה כי אין לפני משהו שהוא צד רחוק. לכן, הוא אוחז בעד ערך.

כישלון תמורה חלקי קצוב זוהי לא טענה של הכל או כלום, יש לבדוק האם חנה צריכה לשלם לו חלק או

הכל. בגלל שהוא רק אוחז בעד ערך, על חנה לשלם לספק רק את החלק שהיא קיבלה – 15,000 ₪.

5. **טענות הגנה חוזיות** - בעבר מול תביעה שטרית ניתן היה להתגונן רק ב"טענות הגנה שטריות". אם לא

הייתה טענת הגנה שטרית, הנתבע הי הצריך לפרוע את השטר ולאחר מן להגיש תביעה נפרדת. בשנת

1999 ביהמ"ש העליון קבע שבין צדדים קרובים (התובע הוא צד קרוב לנתבע) ניתן לטעון גם טענות הגנה

חוזיות (זה נותן יתרון לנתבע בלבד). אבל, אם מדובר בצדדים קרובים לפי הפסיקה של ביהמ"ש העליון לנתבע מותר להתגונן גם בטענות הגנה חוזיות. ביהמ"ש קבע שכשמדובר בצדדים רחוקים, כשהנתבע הוא או חזו כשורה (גם מכוח), לא ניתן לטעון מולו טענות הגנה חוזיות ואז נשארנו רק אם משהו אחר שצריך לברר – מה קורה עם התובע הוא צד רחוק והוא לא או חזו כשורה. ביהמ"ש השאיר את או חזו בעד ערך ואו חזו סתם בצריך עיון, אבל מעשית לא נשמעות טענות כאלה. במבחן הטענות החוזיות יהיו נגד צד קרוב (זה מה שקורה בפועל). כשאנו מדברים על טענות הגנה חוזיות אנחנו פותחים פתח לכל טענה אפשרית, אולם לא נכנס לכל מה שנלמד בקורס בדיני חוזים.

1. טענת הקיזוז – סעיף 53 לחוק החוזים קובע "שחיובים כספיים שצדדים חייבים זה לזה מתוך עסקה אחת והגיע המועד לקיומם, ניתנים לקיזוז בהודעה של צד למשנהו והוא הדין בחיובים כספיים שלא מתוך עסקה אחת אם הם חיובים קצובים". צריך לשים לב כשמדובר בקיזוז בין עסקאות שונות, הקיזוז חייב להיות בסכום קצוב, אבל באותה עסקה אפשר לקזז אפילו אם הסכום הוא לא קצוב.

נורדלנד נ' מפעלי יצור – משנת 1999

עובדות: מפעלי יצור נהגה לקנות מחברת נורדלנד חומר גלם של גלילי נייר, כשהתחילה ההתקשרות בין הצדדים, מפעלי יצור חתמה על שטר חוב לפקודת נורדלנד, והשאירה את הסכום ריק, למקרה שהיא לא תשלם עבור שכורה שהיא תקבל. יום אחד מפעלי יצור בדקה את כמות הסחורה המצטברת והיא ראתה שבמצטבר היא קיבלה פחות ממה שהיא הייתה אמורה לקבל. מגיע משלוח נוסף ומפעלי היצור לא מוכנה לשלם. נורדלנד משלימה את שטר החוב והיא משלימה את הסכום של המשלוח האחרון, היא דורשת ממפעלי יצור לשלם ומפעלי יצור מסרבת. מפעלי יצור לקחה את השטר להוצל"פ והסיפור התגלגל לביהמ"ש העליון.

מפעלי יצור לא יכולה לטעון טענת הגנה של כישלון תמורה כי ניתן לטעון זו רק כנגד השטר שנמסר כתמורה ישירה. לדוגמא: אם אני מזמינה מטבח ואני נותנת שיק, מול השיק הזה אני יכולה לטעון כישלון תמורה, אבל לא מול שיק אחר. כישלון תמורה זו טענה שצמודה לאותו שטר שנועד לשלם עבור התמורה שנכשלה ורק אליו. במקרה זה שטר החוב לא נועד לשלם עבור התמורה שנכשלה, ולכן אי אפשר לטעון פה כישלון תמורה. העו"ד של מפעלי היצור טען כי נכון שהחברה יכולה לשלם, אבל היא יכולה לקזז את מה שלא קיבלו. כישלון תמורה = לא קיבלתי או קיבלתי חלק ואני לא צריכה לשלם. לעומת זאת קיזוז = אני צריכה לשלם, אבל הצד השני חייב לי גם, אז אני רוצה לקזז. **פס"ד:** ביהמ"ש קבע כי בין צדדים קרובים הנתבע ראוי לטעון טענות הגנה חוזיות, אחת מהן היא קיזוז.

לאור טענת קיזוז ניתן לטעון קיזוז בסכום בלתי קצוב. אם מתייחסים לטענת הגנה של כישלון תמורה ומסווגים את זה ככישלון תמורה חלקי בלתי קצוב, שהרי זו טענת הגנה לא טובה לנתבע, אפשר לנסות ולהפוך את זה לטענת הגנה חוזית – טענת קיזוז שמאפשרת לטעון לקיזוז בלתי קצוב. בנוסף, אפשר לטעון לקיזוז בין עסקאות שונות. דבר נוסף, אפשר להשתמש בקיזוז אפילו יחד ובנוסף לטענה של כישלון תמורה. דוגמא: נניח הייתי צריכה לקבל מכונה ומייבש וקיבלתי רק את המייבש, אז יש כישלון תמורה חלקי קצוב, אבל גם נזק כי אולי הייתי צריכה ללכת למכבסה נניח. כעת אני יכולה לדרוש גם קיזוז נזקים ולא רק קיזוז של מה שקיבלתי.

2. הפחתת פיצוי מוסכם – סעיף 15 לחוק התרופות קובע שאם יש בחוזה סעיף פיצוי מוסכם, לביהמ"ש יש סמכות להתערב ולהפחית את הסכום אם הוא קובע שהוא מוגזם בניסבות.

צמח נ' שלשבסקי

דובר על חוזה שכירות והיה סעיף פיצוי מוסכם בסך 10,000 דולר אם השוכרת תפר את החוזה והיה גם שטר חוב שהסכום נשאר פתוח. לפי החוזה אסור היה לעשות שום שינוי במושכר והשוכרת עשתה משהו קטן. המשכיר השלים את סכום הפיצוי המוסכם והלך להוצל"פ. השוכרת ביקשה מביהמ"ש להתערב ולהפחית את הפיצוי המוסכם וביהמ"ש הפחית את הפיצוי המוסכם ב-60%.

תרגיל מסכם בשטרות – שאלה ממבחן מועד א' סמסטר א' 2018

שאלה: ליעל דירה בבעלותה בחיפה אותה היא משכירה לאורן (להלן: הדירה"). על פי הסכם השכירות ישכור אורן את הדירה במשך כל שנת 2017. דמי השכירות הינם 3,000 ₪ לחודש, המשולמים מידי שלושה חודשים. בהתאם, מסר אורן ליעל עם כניסתו לדירה ביום 1.1.2017 4 שיקים (כך ששיק אחד היה מזומן והשלושה האחרים דחויים בהתאם), על סך של 9,000 ₪ כל אחד. בנוסף מסר אורן ליעל שיק נוסף בטחון. 4 השקים לתשלום שכר הדירה מולאו כנדרש, נחתמו על ידי אורן ונמשכו לפקודת "יעל כהן" (שחתמה מיד על גבם בשמה הנכון "יעל כהנוב", אורן טעה בשמה), ואילו **טופס שיק הביטחון** נשאר ריק לחלוטין, למעט חתימתו של אורן עליו, והביטוי "לא סחיר" שנרשם בתוך שרטוט (קרוס). בהסכם נקבע שליעל תהא הזכות להשלימו ולעשות בו שימוש אם אחד מהשיקים שמסר אורן כתשלום עבור שכר הדירה לא יכובד, מכל סיבה שהיא. שלושת השקים הראשונים שמסר אורן ליעל כאמור לעיל, כתשלום עבור שכר הדירה, הופקדו על ידי יעל ונפרעו במועדם. **את השיק הרביעי** (שנמשך לתאריך 1.10.17) מסרה יעל כבר ביום 1.8.17 לחברת "הלוואות לכל", ממנה לוותה סכום כסף גדול. השיק נמסר ע"י יעל לחברה כחלק מהחזר החוב. ביום 1.9.17 התפוצץ צינור מים מרכזי בבניין שבו נמצאת הדירה. בעקבות כך, לחפציו של אורן נגרם נזק רב. בנוסף, מאחר ולא ניתן היה לאתר את מוקד התקלה סגרה העירייה את אספקת המים לבניין למשך 15 ימים תוך שהודיעה לדיירים כי עליהם לפנות את הדירות לזמן זה, ואורן נדרש למצוא לעצמו לתקופה זו מקום דיור חלופי. עקב כך, דרש אורן מיעל כי תשלם לו בגין כלל נזקיו: החזר שכר הדירה הנובע מכך שאורן לא יכול היה להתגורר בדירה במשך 15 ימים (המהווים בדיוק חצי מחודש ספטמבר), והנזקים לחפציו - שכרגע טרם ניתן להעריכם. לחילופין דרש אורן שיעל תימנע מלהפקיד את השיק הרביעי ותשיב לו אותו, ואילו הוא ייתן לה שיק חדש עבור שלושת חודשי השכירות האחרונים, שסכומו יחושב לאחר שאורן יפחית מסכום שכר הדירה את סכום הנזקים שנגרמו לו, לאחר שגובהם יתברר.

יעל סירבה, לטענתה היא אינה אשמה בתקלה ואינה הכתובת לטענותיו של אורן (הצינור שהתפוצץ לא היה בדירתה), ואורן מגזים בתיאור הנזק שנגרם לו. עקב סירובה של יעל נתן אורן הוראת ביטול ל**שיק הרביעי ולשיק הביטחון**, לבנק בו מתנהל חשבוננו.

1. חברת הלוואות לכל הפקידה את **השיק הרביעי** ביום 1.10.17, אך הוא הוחזר בשל הוראת הביטול שניתנה כאמור ע"י אורן. חברת הלוואות מעוניינת לתבוע מאורן את פירעון השיק. האם תצליח בתביעתה?
תשובה: אורן הוא המושך, יעל היא הנפרעת, היא חתמה "יעל כהנוב" השמות לא מתאימים ולכן היא לא אוחזת כשורה יעל היא מסבה וחברת הלוואות לכל היא אוחזת. התובעת היא חברת הלוואות, הנתבע הוא אורן שהוא חייב שיטרי.

האם לאורן קמות טענות הגנה?

א. כישלון תמורה חלקי קצוב – חצי חודש ספטמבר שבו הדירה לא הייתה ראויה למגורים, הוא כישלון תמורה חלקי קצוב – 1,500 ₪, לגבי הזמן שהוא לא יכול היה להשתמש בדירה.

ב. אורן טוען לנזקים שנגרמו לו אותם לא יכול להעריך – במצב כזה האורן יכול לדרוש לקזז את הנזקים שנגרמו לדברים שלו – טענת הגנה של קיזוז סכום בלתי קצוב כי מדובר בעסקה אחת, עסקת שכירות אחת.

מה מעמד החברה התובעת? הצדדים הם צדדים רחוקים. החברה לא אוחזת כשורה או אוחזת מכוח, אלא היא אוחזת בעד ערך.

אם יש טענת הגנה שפוטרת מתשלום לא צריך לשלם גם אם יש טענת נוספת שלא פותרת מתשלום. לעניין כישלון תמורה חלקי קצוב – טענה טובה לנתבע כי החברה לא אוחזת כשורה בשיק. לעניין טענת הקיזוז – ביהמ"ש בפס"ד נורדלנד השאיר בצריך עיון את השאלה אם ניתן לטעון טענות חוזיות מול צד רחוק שאוחז בעד ערך.

2. לאור הוראת הביטול של אורן לשיק הרביעי (ובטרם התבררה התביעה המפורטת בסעיף 1 לעיל), השלימה יעל את **שיק הביטחון** לפקודתו של חיים, כהחזר עבור הלוואה שנטלה ממנו בעבר והגיע מועד פירעונה. הסכום אותו השלימה היה 9,000 ₪, והתאריך: 10.10.17. חיים חתם על גב השיק ומסר אותו לסוחר כלשהו, כתשלום עבור סחורה שרכש וקיבל ממנו. הסוחר הפקיד את השיק, אך הוא הוחזר בשל הוראת הביטול שניתנה כאמור ע"י אורן. הסוחר מעוניין לתבוע מאורן את פירעון שיק הביטחון. האם יצליח בתביעתו?

תשובה: טופס שיק הביטחון נשאר ריק למעט חתימתו של אורן והביטוי "לא סחיר" בתוך שרטוט. אורן הוא מושך, יעל היא אוחזת, לאחר ההשלמה היא מעבירה במסירה, חיים הוא נפרע ומסב, הסוחר הוא האוחז. התובע – אוחז, הנתבע – אורן חייב שטרי.

לפי סעיף 81, כאשר יש שיק שיש עליו קרוס + הביטוי לא סחיר, חל סעיף 81 וניתן לסחר את השיק למרות שכתוב עליו "לא סחיר", אבל האוחז לא יהיה אוחז כשורה. לכן התובע הוא אוחז.

לפי הסעיף אפשר למסור את השיק, אבל המקבל שלו יהיה אוחז אבל לא תהיה לו זכות יותר טובה מזו שהייתה למעביר. אם לאורן יש טענות מול יעל, אז אם לסוחר אין זכות יותר טובה משל היה ליעל, אז הטענות החוזיות שלו צריכות לעמוד מול הסוחר.

האם יש לאורן טענות הגנה?

צריך לציין שהשטר נמסר על תנאי, אבל התנאי התקיים.

בעיקרון לאורן אין טענת הגנה שטריות, יכולה להיות טענת הגנה חוזית אם הוא היה מול יעל צד קרוב, אבל התובע כאן הוא צד רחוק.

3. אם הסוחר יחליט לתבוע דווקא את יעל לפירעון **שיק הביטחון** – האם יצליח בתביעתו?

תשובה - יעל לא חתמה על השיק, לכן לא ניתן לתבוע ממנה את פירעונו ואי אפשר בכלל להגיש כנגדה תביעה – סעיף 22 ו-59 לפקודת השטרות.

חוק שיקים ללא כיסוי

התכלית של חוק שיקים ללא כיסוי היא להגן על הציבור מפניהם של מושכי שיקים ללא כיסוי. סעיף 1, סעיף ההגדרות קובע:

שיק שסורב – "שיק שהוצג לפירעון בתאריך הנקוב או אחריו, והבנק סירב לפרעו מחמת שלא הייתה יתרה מספקת בחשבון והוא לא היה חייב לפרעו מכוח הסכם עם המושך, ואין נפקא מינה אם הייתה סיבה נוספת לסירוב או אם ניתנה הוראת ביטול" שיק שסורב זה לא שיק שחזר כי שיק שסורב זה שיק שלא היה כיסוי בחשבון לשלם אותו, לעומת זאת שיק שחזר זה שיק שניתן לגביו הוראת ביטול.

סעיף 2 קובע מהו חשבון מעוקל – "סירב הבנק לפרוע שיק מחמת עיקול שהוטל על החשבון, לא ייחשב השיק כמסורב אם הוצג תוך ששים ימים מהיום שבו קיבל הבנק את הודעת העיקול".

החוק בא לטפל במושכי שיקים סדרתיים ללא כיסוי, הוא לא רוצה לתפוס מישהו שהייתה לו בעיה חד פעמים. הסעיף אומר שאם השיק חזר בגלל שלא היה כסף כתוצאה מעיקול, ואנחנו מדברים על 60 ימים אחרי שהוטל העיקול, במקרה כזה לא נספור אותם כשיקים שסורבו.

סעיף 2(א) קובע "חשבון יהיה מוגבל ובעליו יהיה מוגבל אם סורבו במשך שנים עשר חודשים עשרה שיקים או יותר שנמשכו על החשבון, ובלבד שעברו לפחות חמישה עשר ימים בין הסירוב הראשון לסירוב האחרון" כלומר, כדי שהתוצאה תהיה הגבלה, צריכים להתקיים שני תנאים מצטברים:

1. כמות – כדי שלקוח יהיה מוגבל, צריכים לחזור 10 שיקים או יותר.
 2. זמן – מדובר על תקופה של שנה, אך לא פחות מ-15 ימים בין הסירוב הראשון לאחרון.
- נניח שב- 1/1/18 סורבו לי שלושה שיקים וב- 1/2/18 סורבו לי 7 שיקים, האם החשבון הפך למוגבל? מבחינת הכמות התנאי מתקיים, מבחינת הזמן בין הראשון לאחרון אנחנו בטווח של שנה ועברו יותר מ-15 ימים, כך שגם התנאי השני מתקיים (צריך לפחות 15 ימים).

דוגמאות:

נניח שב- 1/2/18 סורבו לי 7 שיקים וב- 10/2/18 סורבו לי עוד 7, התנאי השני לא מתקיים ולכן הוא לא יהיה מוגבל בחשבון.

נניח שב- 1/2/17 סורבו לי 7 שיקים וב- 10/2/17 סורבו לי 6 שיקים וב- 1/4/17 סורב לי 1 – שני התנאים מתקיימים ולכן אהפוך להיות לקוח מוגבל.

נניח שב- 1/2/17 סורבו לי 2 שיקי, ב- 10/2/17 סורבו לי 6 שיקים, ב- 1/4/17 סורב לי 1 וב- 1/3/18 סורבו לי 6, אני לא אהפוך להיות לקוח מוגבל.

נניח שב- 1/2/17 סורבו לי 2 שיקי, ב- 10/2/17 סורבו לי 6 שיקים, ב- 1/4/17 סורב לי 1, ב- 1/3/18 סורבו לי 6, ב- 2/3/18 חזר לי אחד בגלל הוראת ביטול וב- 3/3/17 חזרו לי 2 – צריך לבדוק מה מצב החשבון, אם היה כיסוי או לא, כלומר אם השיק חזר או סורב.

מה המשמעות של ההגבלה:

סעיף 3(א) קובע כי תקופת ההגבלה של חשבון מוגבל או של לקוח מוגבל היא שנה אחת.

סעיף 4 קובע מהי מהות ההגבלה – (א) לקוח מוגבל לא יפתח חשבון (ב) לא ימשוך אדם שיק על חשבון מוגבל.

סעיף 5 קובע (א) לא יפרע בנק שיק שנמשך על חשבון מוגבל. (ב) לא יספק בנק טופסי שיקים למשיכה מחשבון מוגבל. (ג) לא יפתח בנק חשבון ללקוח מוגבל.

כלומר, הלקוח הופך להיות לקוח מוגבל לתקופה של שנה אחת. מי שהופך להיות לקוח מוגבל זה הבעלים של החשבון. המשמעות היא שמהחשבון הזה אסור ללקוח למשוך שיקים ואסור לו לפתוח חשבון שיקים חדש באותה תקופה. מצד שני הבנק מחויב לא לפתוח לאדם כזה חשבון ובחשבון המוגבל עצמו, אסור לו לכבד שיקים גם אם יש כיסוי ואסור לו להנפיק ללקוח בתקופה הזו פנסי שיקים. נדרש לשים לב לעובדה אחת –

אם יש לאותו לקוח חשבון נוסף, הוא יכול להמשיך לפעול בו כרגיל. דבר נוסף חשוב הוא שלחשבון בנק יש בעלים, מי שהופך להיות מוגבל זה הבעלים של החשבון ויכול להיות שיש כמה בעלים בחשבון, הסנקציה היא לבעלים של החשבון גם אם יש כמה בעלים בחשבון.

מיופה כוח – סעיף 1 קובע "מי שבעל החשבון יפה את כוחו למשוך שיקים על החשבון והוא אינו בעל החשבון ויכול גם להיות מורשה חתימה – מיופה כוח בחשבון של תאגיד". מיופה כוח יהיה בחשבון פרטי, הוא לא יכול להיות מוגבל, אלא רק בעל החשבון.

בחשבון של תאגיד יש מורשה חתימה – אם המורשה חתימה יפזר שיקים ללא כיסוי, החברה תהיה מוגבלת ולא מורשה החתימה.

סעיף 2(א)2 קובע "על אף האמור בסעיף קטן (א), הוכרזה שעת חירום וסבר המפקח כי יש להשעות בהקדם האפשרי הגבלה של חשבון ובעליו כאמור בסעיף זה, רשאי הוא לקבוע, לגבי המדינה כולה או לגבי שטח מסוים, כי בנק לא יגביל חשבון או בעל חשבון בשל שיקים שסורבו בתקופה שיקבע, ובלבד שהתקופה לא תעלה על 90 ימים; המפקח רשאי לקבוע כאמור מיום ההכרזה על שעת חירום ולא יאוחר משלושים ימים לאחר שהסתיימה". כלומר, יכולים להיות מצבים שהם מצבי חירום מדינתיים, נגיד מלחמה, סביר להניח שהישובים שנמצאים ליד קו הגבול נמצאים בבעיה, הם לא יכולים לעבוד והעסקים שלו יכולים להיקלע למצוקה כספית ויכול להיות שיהיו להם שיקים שסורבו ויהפכו להיות לקוחות מוגבלים. יש בסעיף אופציה שבמצב של הכרזת שעת חירום, יהיה אפשר להחליט שבמקום מסוים ובתקופה מסוימת לא יספרו את כמות השיקים שחזרו. מי שעושה את זה זה המפקח על הבנקים וזה רק אחרי שיש החלטה מדינית על שעת חירום. סעיף 2(א)1 קובע "סורבו שיקים בחשבון במספר שנקבע בתקנות, ישלח הבנק התראה לכל אחד מבעלי החשבון ממיופי הכוח או ממורשי החתימה, הכל כפי שנקבע בתקנות" התקנות קובעות שהבנק צריך לשלוח התראה ללקוח אחרי שסורבו לו 5 שיקים שאם יסורבו לו 5 נוספים, הוא יהפוך להיות לקוח מוגבל. אבל, החובה הזו לא חלה אם אין בהתראה טעם. נניח ב-1/2 סורבו לי 10 שיקים, יש טעם לשלוח התראה, אבל אם סורב לי שיק אחד וחודש לאחר מכן עוד 10, אין טעם.

בתקנות שיקים ללא כיסוי נקבע שברגע שהתנאים להגבלה מתקיימים, אז הבנק צריך לשלוח על כך הודעה ללקוח תוך 5 ימים עסקים ולקבוע בהודעה את תאריך תחילת ההגבלה שזה החל מ-15 ימים לאחר משלוח ההודעה. במקביל להודעה ללקוח הבנק מחויב מיד למסור את המידע לבנק ישראל ובנק ישראל מעביר את המידע מיד לכל הבנקים כדי שכבר מאותו רגע אף בנק לא יפתח לאדם הזה חשבון שיקים עד שתסתיים ההגבלה.

לקוח מוגבל חמור:

סעיף 3 קובע מיהו לקוח מוגבל חמור "מי שהתקיים בו אחת מאלה הוא לקוח מוגבל בנסיבות מחמירות (להלן – לקוח מוגבל חמור)"

(1) לקוח מוגבל שחשבון נוסף שלו הוגבל;

(2) מי שהיה לקוח מוגבל וחשבונו הוגבל שנית תוך שלוש שנים מיום שנסתיימה התקופה שבה היה לקוח מוגבל.

זה סטטוס שמוטל לשנתיים וזה קורה באחת משתי אפשרויות – לקוח מוגבל שחשבון נוסף שלו הוגבל או לקוח שהיה לקוח מוגבל ובמשך שלוש שנים מיום שהסתיימה הוא הפך להיות שוב מוגבל, זה לא משנה אם זה באותו חשבון או חשבון אחר.

סעיף 3(ב) קובע שללקוח מוגבל חמור יוגבלו כל חשבונותיו.

סעיף 4 קובע שללקוח מוגבל חמור לא ימשוך שיק על שום חשבון.

הסנקציות הם כמו ללקוח מוגבל, אבל יש שני הבדלים – משך התקופה (שנתיים) וללקוח מוגבל חמור מוגבלים כל חשבונותיו.

גם חשבונות שבהם ללקוח המוגבל החמור יש ייפוי כוח יהפכו למוגבלים, אבל אם יבוטל ייפוי הכוח, החשבונות יחזרו להיות רגילים. חשבונות שבהם הוא מורשה חתימה לא יוגבלו, אבל הרשאתו תבוטל וחשבונות משותפים שלו ושל אחרים יוגבלו אף הם, אבל השותפים יוכלו לפתוח לעצמם חשבונות אחרים. דוגמא: נניח יש את א' ויש לו חשבון עם אשתו ב'. בשנת 2016 החשבון של א' היה מוגבל. בשנת 2018 החשבון שלו הפך להיות שוב חשבון מוגבל ואז הוא נקרא לקוח מוגבל חמור. מה בנוגע לחשבון המשותף עם אשתו ב'? החשבון מוגבל, אבל ב' יכולה לפתוח לעצמה חשבון שיקים חדש.

דוגמא נוספת: נניח שבשנת 2018 הגבלה הייתה על החשבון המשותף של א' וב' ובשנת 2016 א' היה מוגבל על החשבון האישי שלו. מה א' ? בסיטואציה הזו א' הוא לקוח מוגבל חמור וב' היא מוגבלת.

דוגמא נוספת: ליוסי יש חשבון עם סיגל והוא מיופה כוח בחשבון של אביו. החשבון של יוסי וסיגל בשנת 2018 הופך להיות מוגבל, שום דבר לא קורה לאחרים. בשנת 2018 גם החשבון של אביו הפך להיות מוגבל, האם יש השפעה על החשבון הפרטי של יוסי? לא, הסנקציה היא רק על הבעלים, כלומר על אביו של יוסי. אם היינו הופכים את זה ואומרים שיוסי הפך להיות מוגבל בשנת 2018, בנוסף לאירועים שהתרחשו בשנת 2018 אז הוא הי המוגבל חמור והחשבון של אביו היה מוגבל עד ביטול ייפוי הכוח. סיגל תחשב ללקוחה מוגבלת.

שינוי אחד, לא מדובר על אבא של יוסי וזה לא ייפוי כוח, אלא ליוסי יש חברה שקוראים לה יוסי בע"מ ויוסי מורשה חתימה בחברה. החשבון לא הופך להיות מוגבל אבל הרשות חתימה של יוסי מתבטלת.

תרגיל – שיקים ללא כיסוי

שאלה שניה: לארז ייפוי כוח לפעול ולמשוך שקים בחשבון העו"ש של אביו בסניף נתניה של בנק כלשהו. בנוסף, באותו הסניף לארז חשבון משותף לו ולאשתו רינה.

בסניף הרצליה מחזיק ארז חשבון עו"ש פרטי נוסף על שמו, וכן חשבון משותף לו ולמאהבת שלו לירי עליו לא סיפר לאשתו רינה.

רינה מכורה לקניות ומאחר וארז לקח ממנה את כרטיס האשראי שהיה ברשותה על מנת לרסן את קניותיה, החלה רינה למשוך שקים מהחשבון המשותף. לאור זאת החזיר הבנק בשל היעדר כיסוי שקים שמשכה על פי הפרוט להלן: 3 שקים הוחזרו ביום 1.3.2012, 8 שקים הוחזרו ביום 1.4.2012.

גם לירי חלתה במחלת הקניות ומשכה שקים ללא הבחנה מהחשבון המשותף לה ולארוז. כתוצאה מכך הבנק החזיר בשל היעדר כיסוי שקים שמשכה על פי הפרוט להלן: 4 שקים הוחזרו ביום 1.5.2014, 7 שקים הוחזרו ביום 1.6.2014.

האם לאירועים המתוארים תהא השפעה על חשבונות הפרטי של ארז ועל החשבון של האב?

א. מאחר ולאור האירועים המתוארים ארז ייחשב ללקוח מוגבל חמור, הרי שחשבונות הפרטי יוגבל וכך גם חשבונות של האב. אם יבוטל ייפוי הכוח של ארז בחשבון האב, הרי שחשבון זה לא ייחשב כמוגבל.

ב. מאחר ולאור האירועים המתוארים ארז ייחשב ללקוח מוגבל חמור, הרי שחשבונות הפרטי יוגבל אך חשבון האב לא יוגבל.

ג. לאור משך הזמן שחלף בין הגבלת החשבונות השונים ארז ייחשב כלקוח מוגבל (ולא חמור), לכן לא תהא כל השפעה לאירועים המתוארים על חשבונות הפרטי של ארז ועל חשבונות של אביו.

לאור משך הזמן שחלף בין הגבלת החשבונות השונים ארז ייחשב כלקוח מוגבל (ולא חמור), לכן חשבונות הפרטי של ארז יוגבל אך חשבון האב לא יוגבל.

תשובה: לארז יש ייפוי כוח בחשבון של אביו. לארז ורינה יש חשבון משותף. בסניף הרצליה לארז יש חשבון בנק פרטי על שמו ויש לו שם חשבון משותף עם המאהבת שלו לירי.

בחשבון של ארז ורינה – יש שלושה שיקים שחזרו ב-1/3/12 ועוד 8 ב-1/4/12 – שני התנאים מתקיימים ולכן החשבון הפך מוגבל.

בחשבון של לירי וארז - 4 שיקים הוחזרו ביום 1.5.2014, 7 שיקים הוחזרו ביום 1.6.2014 – שני התנאים מתקיימים ולכן החשבון הפך מוגבל. משכך, ארז הפך להיות מוגבל חמור. התשובה בשאלה היא א'.

שאלה שלישית: ליעל חשבון עו"ש פרטי בבנק. ביום 1.5.2015 הוכרז החשבון כמוגבל. ליעל יש גם חשבון עו"ש משותף לה ולבעלה דויד. בנוסף - ליעל חנות בשותפות עם בני, לצורך ניהול ענייני החנות פתחו השניים חשבון משותף. ביום 1.1.2016 הוכרז החשבון של יעל ובני כמוגבל.

ביום 1.4.2016 הגיע דויד לבנק וביקש לפתוח חשבון שיקים פרטי. לאור המתואר, האם הבנק יענה לבקשתו? א. לא, דויד נחשב ללקוח מוגבל, לכן הבנק אינו רשאי לפתוח לו חשבון שיקים עד שתסתיים תקופת ההגבלה.

ב. כן, מאחר ואין כל השפעה למתואר לעיל על דויד ועל חשבונותיו.

ג. לא, מאחר ודויד הינו לקוח מוגבל חמור.

ד. כן, מאחר וההגבלה בחשבון המשותף לדויד וליעל הינה תוצאה של הגבלת חשבונות אחרים של יעל, ולא נבעה מפעילות בחשבון המשותף.

תשובה: התשובה ד' ההגבלה לא נבעה מהחשבון המשותף, ולכן דוד יכול לפתוח חשבון בנק אחר.

אם מתקיימים התנאים להגבלה חמורה, המפקח של הבנקים מודיע לכל שאר הבנקים על הפיכתו של אדם ללקוח מוגבל חמור.

פרסום חשבונות מוגבלים באתר של בנק ישראל – לגבי לקוח פרטי אין רשימה של אנשים שהם מוגבלים, לעומת זאת לגבי תאגידים יש רשימה, אם התאגיד מוגבל יש פרטי החשבון ואם הוא מוגבל חמור יש גם את הפרטים שלו.

לקוח מוגבל מיוחד:

זהו סטטוס שמוטל על אדם לא בגלל שסורבו לו שיקים, לכן זה קשור לחוק אבל זה לא בגלל שאדם התנהג בחוסר אחריות אלא זה סטטוס שמוטל על ידי גוף שיפוטי שיש לו סמכות לכך במצבים מסוימים. הסעיף הרלוונטי הוא סעיף 3ג לחוק שיקים ללא כיסוי שקובע שלרשם בהוצל"פ יש סמכות להטיל את חייב שלא משלם את החובות שלו ללא הצדקה, להטיל עליהם את הסטטוס הזה של לקוח מוגבל מיוחד. בכל מיני מצבים שלא נלמד בקורס יש לגופים שיפוטיים את הסמכות להטיל על מישהו סטטוס של לקוח מוגבל מיוחד. הסטטוס הזה יכול להיות מוטל לתקופה של 5 שנים והוא דומה לסטטוס של לקוח מוגבל חמור. אם לקוח מוגבל או מוגבל חמור פועל בניגוד להגבלה וממשיך למשוך שיקים, אז הוא עובר עבירה פלילית. סעיף 432 לחוק העונשין קובע שמי שמושך ביודעין שיק ללא כיסוי עובר עבירה פלילית, אבל פה אנחנו צריכים שימשך שיק ללא כיסוי, בשיעור שעבר אמרנו שללקוח מוגבל אסור למשוך שיק גם למי שיש כסף בחשבון. סעיף 16 לחוק שיקים ללא כיסוי קובע שזו עבירה פלילית למשוך שיק מחשבון מוגבל, המשמעות היא שזה יכול להגיע לשנתיים מאסר.

נניח שהבנק סרב לכבד שיקים שלי ולכן הפכתי להיות לקוחה מוגבלת, ואני חושבת שהבנק טעה. מה אני יכולה לעשות? קודם כל, אני יכולה לפנות לבנק ולשכנע אותו ולהראות לו שהוא טעה. אם הבנק משתכנע, לפי סעיף 9 הוא יכול לתקן את הטעות ולהודיע לבנק ישראל על כך. אבל, מה שקורה בדרי"כ הוא שיש בעצם חילוקי דעות ביני לבין הבנק, ונשאלת השאלה מה אני יכולה לעשות אם אני חושבת שהבנק פעל שלא כדין? התשובה מצויה בסעיף 10 לחוק שיקים ללא כיסוי, כותרת הסעיף היא ערעור על החלטת הבנק. הסעיף מאפשר לי לפנות לבימ"ש שלום ולבקש ממנו לבטל הבאת שיק במניין השיקים שסורבו, בהתקיים אחת מאלה: (לא מסודר בסדר של הסעיף)

1. נבצר מהלקוח לטפל בענייניו.

2. הלקוח הוא תושב של שטח.

בשני הסעיפים הנ"ל אנו מדברים על מצבים שנובעים ממלחמה, שעת חירום או פעולת איבה

3. הבנק סרב לפרוע את השיק מחמת טעות – עלתה השאלה, טעות של מי? מכיוון שלפעמים יכול להיות מצב שמישהו אחר בטעות הפקיד את השיק. נגיד ונתתי שיק למישהו ואחר כך סיכמתי איתו שהוא לא יפקיד אותו אלא שאתן לו כסף מזומן. נתתי לו מזומן אבל הוא בטעות הפקיד את השיק. האם זה נכנס בגדר הסעיף? התשובה היא לא מכיוון שביהמ"ש העליון בפס"ד 6257/97 קבע שהסעיף מתייחס אך ורק לטעות של הבנק.

4. "ללקוח היה יסוד סביר להניח שהייתה חובה על הבנק לפרוע את השיקים, אם בשל כך שהייתה יתרה מספקת בחשבון, או שהבנק היה חייב לפרעו מכוח הסכם איתו" – מרבית המקרים שמגיעים לבתי המשפט מתעסקים בעילה הזו. מה זה יסוד סביר להניח? ביהמ"ש העליון נתן הלכה מנחה והוא ואמר שיסוד סביר להניח לא יכול להתבסס על ציפייה או תקווה שהבנק יפרע את השיק, אלא על חובה של הבנק לפרוע את השיק. המקרים הנפוצים ביותר הם כאלה שהלקוח חרג ממסגרת האשראי אבל לטענתו זה לא פעם ראשונה, אלא הוא באופן קבוע חורג ממסגרת האשראי וכל פעם שזה קורה הבנק מגדיל לו באופן זמני את המסגרת ומכבד את השיק. לכן הוא אומר שיש את הנוהג ביני לבין הבנק ויש לו יסוד סביר להניח ולהאמין שהוא ימשיך ויעשה את זה גם בפעם הבאה. ההלכה אומרת שחובה היא של הבנק והיא בדרי"כ רק בגבול המסגרת, אבל במקרים חריגים, אם בתי המשפט מתרשמים שמדובר בפרקטיקה קבועה, ארוכת שנים ושום דבר לא השתנה, אז ביהמ"ש יקבל את הטענה.

5. "הבנק סירב לפרוע את השיק מחמת עיקול שהוטל על החשבון והתקיימו שנים אלה: השיק נמשך לפני שהבנק קיבל את הודעת העיקול ולא ניתן היה לפרעו במשך ששים הימים האמורים בסעיף 2א" – זה מתקשר למה שלמדנו בשיעור שעבר, לפעמים יכול להיות מוטל עיקול על החשבון ולא ידענו את זה. לפני שהוטל העיקול משכנו שיק ועכשיו השיק מסורב בגלל העיקול. בשיעור שעבר אמרנו שאם השיק מסורב ב-60 ימים אחרי הטלת העיקול בגלל העיקול, הוא לא ייחשב כשיק שסורב. הסעיף הזה מהווה הרחבה, הוא קובע שיכול להיות מצב – 2.1 עיקלו לי את כל הכסף בחשבון, ב1.1 משכתי שיק והוא היה למועד לתאריך 1.4, כלומר לא תהיה הגנה של ה-60 ימים, אבל אם הוא סורב בגלל העיקול ובטווח שמעבר ל-60 הימים ואי אפשר היה להפקיד אותו קודם, אני אוכל לפנות לביהמ"ש ולהוכיח שמשכתי את השיק לפני שהוטל העיקול ולא היה ניתן להפקיד אותו במשך 60 הימים ושהוא סורב בגלל העיקול, לביהמ"ש יש את הסמכות לקבוע שלא יספרו את השיק הזה כשיק שסורב.

עלתה שאלה, האם הרשימה שמצוינת בסעיף היא רשימה סגורה, אין הלכה מסודרת אבל העמדה המקובלת היא שיש כאן רשימה סגורה וכך פועלים בתי המשפט.

סעיף 10(ב) קובע "לא יהיו עילה לערעור או לביטול הבאת שיק במניין השיקים שסורבו - פגם שנפל בהתראה, אי קבלת התראה, ובלבד שהבנק שלח התראה". כלומר, הסעיף קובע שאי אפשר להגיד שלא קיבלתי התראה או שהיא לא הייתה מספיק ברורה, הדבר היחיד שמהלא אנו שומעים את הכן אוכל להשתמש בסעיף אם הבנק לא שלח את ההתראה.

נניח שסורב לי שיק אחד או שניים ואני חושבת שהבנק לא בסדר, חוק שיקים ללא כיסוי לא מאפשר דבר כזה. ברגע שסורב שיק, גם אם לא אהפוך ללקוח מוגבל, הדבר הזה מתועד וישפיע במהלך כל החיים במתן הלוואות, משכנתא וכו'. היו לא מעט מקרים שהגיעו לביהמ"ש ובתי המשפט נפנפו אותם. לא מזמן ניתן פס"ד – קלמנוביץ נ' בנק הפועלים משנת 2015 שכן אפשר ללקוח לאתגר החלטה כזו של הבנק באמצעות חוק נתוני אשראי. הלקוח שסורבו לו שיקים והוא לא הפך להיות לקוח מוגבל והוא רצה לפנות לביהמ"ש כנגד החלטת הבנק, והוא ניסה מכוח כל מיני חוקים. ביהמ"ש אמר שמכוח שיקים ללא כיסוי אי אפשר לערער על החלטה

הבנק אם אתה לא לקוח מוגבל, אבל מכוח חוק שירות נתוני אשראי אפשר, כי החוק הזה מאפשר לגופים מסוימים לשמור את המידע עלינו ואם סורב לנו שיק אפילו אחד גם המידע הזה נשמר. אם לקוח חושב שהמידע לא תקין, אז מכוח סעיף 31 הוא יכול לפנות לאותם חברות ולשכנע אותם לתקן. מכוח סעיף 32, הוא יכול לפנות לביהמ"ש כנגד מידע כזה.

סימקה נ' בנק יהב

עובדות: לסימקה היה חשבון בבנק יהב במשך 40 שנה. בשנת 2014 הבנק שלה הסתבך בחובות כספיים והיא ניסתה לעזור לו אז היא העבירה לו כספים, שילמה עבורו כל מיני תשלומים ומצבה הכלכלי נפגע גם. ב-21/10/14 סורב לה פעם ראשונה שיק ועד ל-4/3/15 עוד 7 שיקים. סימקה כעסה על הבנק כי במשך 40 שנה המשכורת נכנסה לה כמו שעון ומעולם היא לא חרגה, הבנק לטענתה החזיר לה שיקים ולאחר מכן היא סגרה את החשבון ב-11/3/15. ואז ב-21/6/15 הגיעו שני שיקים לפירעון מהחשבון הזה בסך של 7,500 ₪ כל אחד, כאשר הם לפקודת שרה סנדרוביץ עם קרוס של למוטב בלבד, אבל השיקים הופקדו לחשבונה הילה סימקה כאשר היה מאחורי השיק היה חתום שרה סנדרוביץ. הבנק רשם את זה כסירוב וסימקה הפכה להיות לקוחה מוגבלת והיא פונה לביהמ"ש ואומרת שזה לא יכול להיחשב כשיק שסורב.

נשאלת השאלה האם אנו סופרים את זה כשיק שסורב למרות שהוא הופקד לחשבון של אדם אחר?
פס"ד: ביהמ"ש מחזיר לסעיף 7(א) בפקודת השטרות ששיק שכתוב עליו למוטב בלבד הוא לא עביר, השיק כשר בין הצדדים ובין עצמם, אבל אין אפשרות להעביר למישהו אחר. לכן, ביהמ"ש אומר שכאשר שיק כזה מוצג לפירעון ע"י מי שהוא לא המוטב זה בכלל לא שיק מבחינת החוק ולכן ביהמ"ש קבע שבמקרה כזה לא נספור את השיק כשיר שסורב. אם שרה הייתה מפקידה זה כן היה נספר, אבל בגלל שהוא היה למוטב בלבד לשרה ומי שהפקידה אותו זו הילה, זה לא ייחשב כשיק שסורב.

תרגול

שאלה רביעית: רננה ומרים הן בנות דודות שלהן עסק משותף, לצורך כך הן מנהלות חשבון בנק משותף. העסק נקלע לקשיים ולאור זאת החזיר הבנק בשל היעדר כיסוי שקים בחשבון המשותף ע"פ הפירוט כדלקמן: 4 שקים בסך כולל של 52,000 ₪ הוחזרו ביום 1.1.2017. 6 שקים בסך כולל של 33,000 ₪ הוחזרו ביום 13.1.2017. מרים ידעה כי שיק שמשכה בסך של 10,000 ₪ לפקודת אחד הספקים אמור להיות מוצג לפירעון תוך ימים ספורים, וכי אין יתרה מספקת לפירעונו בחשבון. לכן ביקשה מרים מהספק כי לא יפקידו והספק הסכים. ליתר בטחון נתנה מרים הוראה לבנק לביטול השיק שמסרה לספק. הפקידה במשרדו של הספק הפקידה **בטעות** את השיק לגבייה ביום 19.1.2017. השיק הוחזר בשל הוראת הביטול. במועד זה חרג החשבון ממסגרת האשראי המאושרת לו.

ביום 21.1.2017 שילם אחד מהלקוחות של העסק את חובו, כך שיתרת החשבון המשותף הייתה חיובית. (החשבון היה "בפלוס"). באותו יום הבנק החזיר ללא פירעון שיק נוסף שנמשך על החשבון המשותף, בשל אי התאמה בין הספרות למילים.

איזה מהמשפטים הבאים נכון?

א. הנסיבות להכרזת החשבון המשותף כמוגבל התקיימו ביום 13.1.2017.

ב. הנסיבות להכרזת החשבון המשותף כמוגבל התקיימו ביום 19.1.2017.

ג. החשבון המשותף לא יהפוך למוגבל על פי הנסיבות שתוארו.

ד. הנסיבות להכרזת החשבון המשותף כמוגבל התקיימו ביום 21.1.2017.

תשובה: ב-1.1.2017 סורבו 4, ב-13.1.2017 סורבו 6, ברגע הזה תנאי הכמות מתקיים אבל הזמן לא. ב-19.1.2017 סורב שיק נוסף שהופקד בטעות וניתנה הוראת ביטול, אבל זה לא רלוונטי ולכן ב-19.1.2017 מתקיימים שני התנאים המצטברים.

- שאלה חמישית:** ללא קשר לתשובתכם בשאלה החמישית, הניחו כי החשבון המשותף לרננה ומרים הוגבל במועד כלשהו בחודש ינואר 2017 (להלן: החשבון המשותף").
- בנוסף לחשבון המשותף, יש לרננה חשבון שיקים פרטי נוסף, וכן היא מורשית חתימה בחשבון של חברה הנמצאת בבעלותה (להלן: "חשבון החברה"). בחודש פברואר 2017 הוכרז חשבון החברה כמוגבל.
- גם למרים חשבון שיקים פרטי, וכן יש בידה ייפוי כוח למשוך שיקים בחשבונו של אביה. בחודש פברואר 2017 הוכרז חשבונה הפרטי של מרים כמוגבל.
- איזה מהמשפטים הבאים נכון, נכון לחודש מרץ 2017 ולנסיבות שתוארו בלבד?
- א. רננה הינה לקוחה מוגבלת לאור ההגבלה בחשבון המשותף, למרות זאת תוכל להמשיך ולמשוך שיקים מחשבון החברה. חשבונו של אביה של מרים מוגבל.
- ב. רננה הינה "לקוח מוגבל חמור", לכן רשות החתימה שלה בחשבון החברה מבוטלת. חשבונו של אביה של מרים לא מוגבל.
- ג. רננה הינה "לקוח מוגבל חמור", לכן רשות החתימה שלה בחשבון החברה מבוטלת. חשבונו של אביה של מרים מוגבל.
- ד. רננה הינה לקוחה מוגבלת לאור ההגבלה בחשבון המשותף, רננה לא רשאית למשוך שיקים מחשבון החברה, חשבונו של אביה של מרים מוגבל.**
- תשובה:** מרים הוא לקוחה מוגבלת חמורה וכתוצאה מכך חשבון האב מוגבל. לגבי רננה, היא לקוחה מוגבלת בחשבון המשותף, חשבון החברה מוגבל ולכן אי אפשר למשוך שיקים. התשובה ד.
- שאלה ראשונה:** החברה של דנה נקלעה לקשיים, לכן העבירה דנה לחשבון החברה 50,000 ₪ מהחשבון המשותף לה ולבעלה רועי. עקב כך נוצלה כל מסגרת האשראי בחשבון המשותף. רועי, שלא ידע על העברת הכסף לחברה, משך מספר שקים מהחשבון המשותף, והם הוצגו לפירעון בבנק בין התאריכים 1/1/12-12/1/2012. המדובר באחד עשר שקים שהוחזרו כולם על ידי הבנק בשל העדר כיסוי. רועי טוען כי מאחר ודנה פעלה מאחורי גבו וכי הוא לא ידע על משיכת הכסף לטובת החברה, אין להפוך אותו ללקוח מוגבל. האם רועי צודק בטענתו?
- א. רועי צודק שכן דנה פעלה מאחורי גבו, לכן מדובר בטעות כנה שלו ואין לספור את השקים כשקים מסורבים לצורך חוק שקים ללא כיסוי.
- ב. רועי צודק בכך שלא ייחשב כלקוח מוגבל, אולם קיימת סיבה נוספת לכך שלא ייחשב כלקוח מוגבל, והיא שהשקים חזרו בטווח של 12 ימים.
- ג. רועי צודק בכך שלא ייחשב כלקוח מוגבל, אולם הוא טועה בסיבה לכך. הסיבה הנכונה היא שהשקים חזרו בטווח של 12 ימים.**
- ד. רועי טועה, הוא אחראי לפעולות שנעשו בחשבון המשותף גם אם הן בוצעו על ידי דנה, לכן החשבון המשותף יהפוך לחשבון מוגבל ולכן גם רועי ייחשב ללקוח מוגבל.
- תשובה:** תנאי הזמן לא מתקיים ולכן הוא לא לקוח מוגבל, אבל ברגע שהחשבון משותף לא משנה מי משך את השיקים לכן הסיבה שלו לא נכונה.

כרטיסי חיוב – חוק כרטיסי חיוב

החוק מגדיר לנו לקוח, מי שכרטיס חיוב הונפק לשימוש והחוק מתייחס למנפיק, כלומר מי שהנפיק את כרטיסי האשראי. בדרי"כ זו חברת האשראי, אבל זו שאלה מורכבת, אנו נגיד שהמנפיק זו חברת האשראי. נניח ובסוף השיעור אני הולכת לזארה, קונה חולצה ומשלמת בכרטיס אשראי. כדי שאוכל לעשות את זה צריך שיהיה קודם כל כרטיס אשראי:

1. חוזה בין הלקוח לבין המנפיק (לאומי קארד).
2. חוזה בין לקוח לבין ספק כלשהו (זארה).
3. חוזה בין הספק (זארה) לבין סולק כלשהו (זה שידאג שהכסף יגיע לזארה). בישראל לצערנו הסולקות הן גם המנפיקות, חברות האשראי.
4. חוזה בין הסולק למנפיק.

חוק כרטיסי חיוב עוסק רק במערכת היחסים שבין המנפיק ללקוח, כלומר במערכת היחסים בחוזה הראשון. מטרתו היא להגן על הלקוחות מכיוון שאין שוויון כוחות בין הצדדים. אם החוק לא יתערב ויגן על הלקוח, חברות האשראי יוכלו לעשות כרצונם, ולכן יש כאן הצדקה להגן על הצד החלש. הצד החזק זה הצד שמנסח את החוזה, ולכן כדי שההגנה תהיה אפקטיבית, סעיף 14 לחוק קובע שהחוק הוא קוגנטי, כך שהתניה על הוראות החוק שאיננה לטובת הלקוח בטלה. כלומר, החוק מיוחד לתת הגנות מינימום.

ביחס לעסקה בכרטיס אשראי, ישנן 2 סוגים של עסקאות:

1. עסקה רגילה – הלכתי לבית העסק, העבירו את כרטיס האשראי וחתמתי על השובר.
2. עסקה במסמך חסר – סעיף 9(א) קובע כי "עסקה במסמך חסר, כעסקה בין לקוח וספק בה לא הוצג כרטיס האשראי או ששובר העסקה הכולל את פרטיו האישיים של הלקוח לא נחתם ע"י הלקוח". מדובר גם על עסקה שנתתי את הכרטיס, אבל לא חתמתי על כלום.

נדון בשתי סוגיות שקשורות לכרטיסי חיוב:

שימוש במע"מ – די פשוט לעשות שימוש לרעה בכרטיס האשראי, השאלה היא מי צריך לשאת בנזק על השימוש לרעה. יש אפשרות שהלקוח ישלם, יש אפשרות שהחנות ויש אפשרות שחברת האשראי בכובע שלה כמנפיק או כסולק תשלם. מערכת היחסים שחוק כרטיסי אשראי חל עליו היא בין הלקוח למנפיק, ולכן קודם כל נבחן מה החוק אומר לגבי המערכת יחסים הזאת.

סעיף 5 לחוק מגדיר מהו שימוש לרעה – "שימוש בכרטיס חיוב בידי מי שאינו זכאי לכך לפי חוזה כרטיס חיוב בדרך של רכישת נכסים או משיכת כסף ובכרטיס תשלום גם טעינתו". הסעיף קובע מנגנון שמגביל את אחריות הלקוח:

נקודה ראשונה היא שסעיף 5 מבחין בין האחריות שנושא בה הלקוח עד לרגע ההודעה למנפיק, לבין האחריות שבה נושא הלקוח לאחר רגע ההודעה.

סעיף 5(ב) קובע שמרגע בהודעה הלקוח לא נושא בשום אחריות לשימוש לרעה שנעשה בכרטיס. סעיף 5(ג) קובע שהלקוח יישא באחריות ויהיה חייב בסכום העסקאות שבוצעו בפועל או בסכום קבוע של 75 ₪ בתוספת 30 ₪ לכל יום עד ליום מסירת ההודעה, ומיום שנודע לו על השימוש לרעה עפ"י הנמוך מבין השניים. כלומר, הסעיף אומר שיש שתי אפשרויות: הראשונה, לחייב את הלקוח בסכום העסקאות שבוצעו. אפשרות שניה, 75 ₪ (סכום קבוע) ועוד 30 כפול מספר הימים שהלקוח יודע ולא מודיע.

הסעיף קובע שאם הלקוח מוסר את ההודעה תוך 30 ימים מיום שנעשה לראשונה שימוש לרעה בכרטיס, תקרת האחריות שהוא יישא בה תהיה 450 ₪ (כולל את הסכום הקבוע), אף שהסכום המצטבר עשוי להיות גבוה יותר. נניח שמועד ביצוע השימוש לרעה היה ב 1/1, אני ידעתי ב 5/1 והודעתי ב 25/1 וסכום העסקאות היה 10,000 ₪ - יצא שאצטרך לשלם $675 = (20 \times 30) + 75$. בודקים כמה זמן עבר ממועד ביצוע השימוש לרעה

עד למועד ההודעה. אם זה יותר מ-30 ימים, אשלים את הסכום שיצא, אבל אם זה בתוך ה-30 ימים אז מקבלים הנחה ואפילו שהסכום שיצא הוא 675, אשלים 450 ₪. זה נועד לעודד אותנו לבדוק כל הזמן את החיובים שלנו.

תרגול

שאלה ראשונה: ביום 1.1.2014 נעשה שימוש לרעה בכרטיס האשראי של רותי, בסך של 1,500 ש"ח. (כרטיסה של רותי שוכפל, אישה כלשהי הגיעה עם הכרטיס המשוכפל לחנות כלשהי תוך שהציגה עצמה כרותי, וחתמה על שובר העסקה). 10 ימים לאחר מכן התבוננה רותי בפירוט עסקאותיה באתר האינטרנט של חברת האשראי, וגילתה את השימוש לרעה. 3 ימים לאחר מכן הודיעה על כך לחברת האשראי ודרשה כי החברה תבטל חיובה בסכום זה (1,500 ש"ח). איזה מהאפשרויות הבאות תואמת את הוראות החוק?

א. חברת האשראי צריכה לבטל חיוב זה, אך רשאית לחייב את רותי בסך של 75 ש"ח.

ב. חברת האשראי צריכה לבטל חיוב זה, אך רשאית לחייב את רותי בסך של 165 ש"ח.

ג. חברת האשראי לא צריכה לבטל חיוב.

ד. חברת האשראי צריכה לבטל את החיוב, והיא אינה זכאית לחייב את רותי כלל.

תשובה: האופציה הראשונה היא 1500 ₪. האופציה השנייה היא $75 + (3 \times 30) = 165$ ₪.

שאלה שנייה: ביום 1.1.2015 נעשה שימוש לרעה בכרטיס האשראי של רותי, בסך של 3,500 ש"ח. (כרטיסה של רותי שוכפל, אישה כלשהי הגיעה עם הכרטיס המשוכפל לחנות כלשהי תוך שהציגה עצמה כרותי, וחתמה על שובר העסקה). ביום 5.1.2015 התבוננה רותי בפירוט עסקאותיה באתר האינטרנט של חברת האשראי, וגילתה את השימוש לרעה. מאחר ונסעה לחו"ל, הודיעה לחברת האשראי על השימוש לרעה ביום 25.1.2015. רותי דרשה כי החברה תבטל חיובה בסכום זה (3,500 ש"ח). איזה מהאפשרויות הבאות תואמת את הוראות החוק?

א. חברת האשראי צריכה לבטל חיוב זה, אך רשאית לחייב את רותי בסך של $600 = 30 \times 20$ ₪.

ב. חברת האשראי צריכה לבטל חיוב זה, אך רשאית לחייב את רותי בסך של $75 + (30 \times 20) = 675$ ₪.

ג. חברת האשראי צריכה לבטל חיוב זה, אך רשאית לחייב את רותי בסך של 450 ₪.

ד. חברת האשראי צריכה לבטל חיוב זה, אך רשאית לחייב את רותי בסך של $75 + 450 = 525$ ₪.

תשובה: אופציה ראשונה – 3,500 ₪ אופציה שנייה – $75 + (20 \times 30) = 675$.

ברגע שיוצא פחות מ-450 ממשיכים הלאה, ברגע שיוצא יותר מ-450 עושים בדיקה כמה זמן עבר ממועד הביצוע לשימוש לרעה עד מועד ההודעה. אם יותר מ-30 ימים נשארים ב-675 ואם זה פחות עושים הנחה, כאן יש הנחה.

שאלה שלישית: ביום 10.1.2015 קיבלה עליזה בדואר את פירוט העסקאות שערכה בכרטיס האשראי שלה בחודש דצמבר 2014. כשעיינה בפירוט גילתה כי אחת העסקאות מיום 25.12.2014 לא נעשתה על ידה. מבירור שערכה עם חברת האשראי ביום 20.1.2015 עלה כי מדובר בעסקה שנעשתה ברשת מוצרי חשמל, בה הגיע אדם כלשהו עם כרטיס האשראי (ככל הנראה משוכפל), ואף חתם על שובר העסקה. עליזה דורשת מחברת האשראי כי תזכה אותה בסכום בו חויבה בגין עסקה זו (300 ₪). באיזה סכום, אם בכלל, רשאית חברת האשראי לחייב את עליזה, בהנחה כי מוסכם על הכל שמדובר בשימוש לרעה?

א. חברת האשראי יכולה לחייב את עליזה לכל היותר בסך של 300 ש"ח.

ב. חברת האשראי יכולה לחייב את עליזה לכל היותר בסך של 375 ש"ח.

ג. חברת האשראי יכולה לחייב את עליזה לכל היותר בסך של 450 ש"ח.

ד. חברת האשראי חייבת לזכות את עליזה בסכום העסקה, ואינה רשאית לחייבה כלל.

תשובה: אופציה ראשונה – 300 ₪ אופציה שנייה – $75 + (10 \times 30) = 375$ ₪

ראינו את הסדר הגבלת האחריות בין הלקוח למנפיק, אבל סעיף 5(ד) לחוק קובע שהגבלת האחריות לא תחול (הלקוח יישא בסכום העסקאות) אם מתקיים אחד משלושה חריגים:

(1) הלקוח מסר את כרטיס החיוב לאדם אחר, למעט מסירה בנסיבות סבירות למטרת שמירה בלבד, ואולם הלקוח לא יהיה אחראי לשימוש לרעה שנעשה אחרי שכרטיס החיוב שנמסר לאדם אחר אבד לאותו אדם או נגנב ממנו. לעניין זה, מסירת כרטיס החיוב יחד עם הצופן לא תחשב כמסירה בנסיבות סבירות. אם אנו נותנים את כרטיס החיוב לאדם אחר, אנו לוקחים אחריות על מעשיו, אלא אם כן אנו נותנים לו רק למטרת שמירה בנסיבות סבירות, למשל שמירת חפצים. אם אותו אדם איבד את הכרטיס ומישהו אחר עושה בו שימוש לרעה, הגבלת האחריות חוזרת.

(2) השימוש בכרטיס נעשה בידיעת הלקוח.

(3) הלקוח פעל בכוונת מרמה.

בפועל, הלקוח צריך להודיע למנפיק שנעשה שימוש לרעה, ואז לפי סעיף 6(א) לחוק המנפיק חייב להחזיר לו את הכסף בניכוי מה שמוותר לו לגבות תוך 10 ימי עסקים. אבל, לפי סעיף 6(ב) אם התגלה איזשהו מידע שהלקוח שיקר או שחל אחד הסייגים, אז המנפיק רשאי לחייב אותו שוב. השאלה שעולה בעניין השימוש לרעה הוא נטל ההוכחה - מי צריך להוכיח מה? ביהמ"ש השלום קבע שלגבי נטל ההוכחה אנו צריכים לעשות היקש מדיני ביטוח. נניח ויש לי מפעל ואני מבטחת אותו בין היתר מפני שריפה, ואז הייתה שריפה. כל מה שאצטרך להוכיח כדי שאקבל את הכסף היא שהייתה שריפה. אם חברת הביטוח חושבת שחל אחד מהחריגים של הפוליסה, נגיד שאני הצתתי את האש בעצמי, היא צריכה להוכיח את אחד החריגים. כלומר, את אירוע הנזק, הלקוח צריך להוכיח, אבל אם הוא הוכיח את זה אבל חברת האשראי טוענת שחל אחד הסייגים, נטל ההוכחה עובר לחברת הביטוח.

בתי המשפט השלום מאוד מקלים, אמנם קובעים שהחובה להוכיח שהיה שימוש לרעה מוטלת על הלקוח, אבל רמת ההוכחה שהם דורשים היא מאוד נמוכה. לעומת זאת, מחברת האשראי נדרשת רמת הוכחה יותר גבוהה, הם יצטרכו לשכנע את ביהמ"ש שבאמת הלקוח עשה זאת.

שאלה רביעית: יצחק חלה ולכן ביקש מאחיו יעקב כי ימשוך עבורו סך של 2,000 ₪ ממכשיר בנק אוטומטי הנמצא סמוך לביתו, שכן עליו לשלם עבור משלוח שיגיע אליו בהמשך היום במזומן. יצחק מסר לצורך כך את כרטיס האשראי שלו ואת הקוד הסודי ליעקב. יעקב משך מהמכשיר 4,000 ₪ ונטל 2,000 ₪ לעצמו מבלי לידע את יצחק. כאשר הכניס יעקב את הכסף לארנקו נפל לו כרטיס האשראי של יצחק והוא לא שם לב לכך, עד אשר עלה לביתו של יצחק על מנת למסור לו את הכסף והכרטיס. יעקב חזר על עקבותיו אך הכרטיס אבד לא נמצא. יצחק שחש ברע התקשר לחברת האשראי להודיע על אבדן הכרטיס רק לאחר 4 ימים. אז התברר כי אחיו יעקב משך 2,000 ₪ בלא רשותו. כן התברר כי אדם כלשהו ביצע בינתיים שתי עסקאות בכרטיס בסך כולל של 8,000 ש"ח, תוך שהציג אותו כשלו וחתם על שובר העסקה בשמו של יצחק. יצחק דרש מחברת האשראי כי תזכה אותו בסך של 10,000 ₪: 2,000 בגין משיכת הכסף על ידי יעקב ללא רשותו, ו- 8,000 ₪ בגין ביצוע העסקאות לא על ידו ולא ברשותו כמתואר לעיל. כיצד על חברת האשראי לנהוג בהתאם לאמור בחוק כרטיסי חיוב?

1. חברת האשראי לא תזכה את יצחק כלל מאחר ויצחק מסר את כרטיסו ואת הקוד הסודי מרצונו לאחר, לכן עליו לשאת בתוצאות.

2. חברת האשראי תזכה את יצחק בסך של 8,000 ₪ בלבד, אך היא רשאית לגבות ממנו 75 ₪.

3. חברת האשראי תזכה את יצחק בסך של 8,000 ₪, אך היא רשאית לגבות ממנו 195 ₪.

4. חברת האשראי תזכה את יצחק בסך של 8,000 ₪ והיא אינה רשאית לגבות ממנו סכום נוסף כלשהו.

5. חברת האשראי תזכה את יצחק בסך של 10,000 ₪, אך היא רשאית לגבות ממנו 195 ₪.

6. חברת האשראי תזכה את יצחק בסך של 10,000 ₪, אך היא רשאית לגבות ממנו 75 ₪. תשובה: יש חלוקה לשני סכומים - יצחק ביקש מאחיו לקנות עבורו מכשיר שמיעה, והוא משך 2,000 יותר מידי, זה השימוש לרעה. לגבי ה-8000 הנוספים זה המקום שבו חוזרת מגבלת האחריות וצריכים לעשות את התרגיל $195 = (4 \times 30) + 75$ ₪.

הרבה פעמים חברות האשראי גובות מבעלי כרטיסים עמלה של הגבלת אחריות, ביטוח. פעמיים ניסו לאתגר את הפרקטיקה של חברות האשראי מפני בג"ץ כי הטענה הייתה שאם בכל מקרה האחריות שלנו מוגבלת ע"י החוק, אז למה חברות האשראי מכריחות אותנו לשלם את העמלה? ביהמ"ש העליון קבע שהפרקטיקה מיותרת, זה שקבוע בחוק שמגבילים את האחריות של הלקוח ובכל מקרה העמלה של חברות האשראי דואגת למה שהמחוקק רצה מלכתחילה לפזר את הנזק.

סעיף 5(ו) קובע כי "לא תחול על הלקוח אחריות כלשהי על השימוש לרעה שנעשה בכרטיס חיוב להוציא האחריות המפורטת בחוק זה". החוק אומר שזו האחריות של הלקוח ואי אפשר להכניס דיני נזיקין וכו'. באופן מפתיע חלק מבתי משפט השלום כן מייחסים חשיבות לשאלה האם הלקוח התרשל בשמירה על הכרטיס או הקוד הסודי, ולעיתים אף עושים פיזור נזק. המרצה טוענת כי זו שגיאה מוחלטת וחוסר הבנה של החוק.

סעיף 5 לחוק כרטיסי אשראי מתייחס לשימוש לרעה בכרטיס חיוב.

סעיף 9(ב) לחוק מתייחס רק לכרטיסי אשראי – "חיוב לקוח לשלם את תמורתה של עסקה במסמך חסר והודיע למנפיק תוך 30 ימים מיום שנמסרה הודעת המנפיק על החיוב שהוא לא ביצע את העסקה, או שפרטי המסמך הושלמו שלא בסכום שבו התחייב הלקוח, ישיב לו המנפיק את סכום החיוב או את ההפרש לפי העניין תוך 10 ימי עסקים".

כלומר, אם נעשה שימוש לרעה בכרטיס שלנו, בעסקה במסמך חסר, אז כל מה שאנחנו צריכים לעשות זה להתכחש לעסקה – לפנות לחברת האשראי ולהגיד שזה לא אנחנו. אם נעשה את זה תוך הזמן הנקוב בסעיף, אז חברת האשראי חייבת לזכות אותנו ולא תוכל לחייב אותנו בשום סכום. בעצם אם אני רואה עסקה שבוצעה בכרטיס שלי ולא אני ביצעתי אותה וזו הייתה עסקה במסמך חסר, איזה סעיף מתאים? האם סעיף 9 מתאים (כל מה שצריך זה להתכחש לעסקה, לא אני ביצעתי) או סעיף 5 מתאים? החשיבות היא עצומה כי הסעיפים הם אחרים והדין הוא אחר.

הסיטואציה השנייה - שימוש לרעה בכרטיס אשראי:

אם זה שימוש לרעה בכרטיס אחר – רק סעיף 5 מתאים.

אם השימוש לרעה התבצע באמצעות עסקה במסמך חסר – ההתלבטות היא בין סעיף 5 לסעיף 9.

סעיף 5 לא מוגבל בזמן, אפשר להגיד לחברת האשראי שלפני חמישה חודשים עשו לי עסקה במסמך חסר.

סעיף 9(ב) מוגבלת בזמן, תוך 30 ימים מהיום שנמסרה הודעת המנפיק על החיוב.

בסעיף 5 הלקוח צריך להוכיח שימוש לרעה.

סעיף 9(ב) נדרשת הודעה בלבד, הלקוח צריך להתכחש לעסקה.

בסעיף 5 יש מנגנון חיוב שקובע בכמה חברת האשראי יכולה לחייב את הלקוח.

סעיף 9(ב) לא מאפשר חיוב של הלקוח אפילו לא בשקל אחד.

בסעיף 5 ישנה רשימת חריגים.

בסעיף 9(ב) אין חריגים כלל.

כשנמצאים למעשה בסיטואציה של שימוש לרעה בכרטיס אשראי אז בעצם צריך לבחון איך התבצע השימוש לרעה – אם השימוש לרעה התבצע בעסקה שכנינו אותה "עסקה רגילה", אז הולכים לסעיף 5. לעומת זאת,

אם השימוש התבצע באמצעות עסקה "מסמך חסר", אז נמצאים בסימן שאלה ופונים לפסיקה של בימ"ש שלום.

אמ די טי טכנולוגיות מוצרי יהלום נ' חברת ישראלכרט

עובדות: בבעלותה של החברה היה כרטיס אשראי של ישראלכרט ומנכ"ל החברה הוא זה שהשתמש בו בצורה מותרת. יום אחד המנכ"ל נסע לנסיעת עסקים בשוודיה וכשהוא חוזר הוא מסר למחלקת הנה"ח את כל העתקי הכרטיס כדי שהמחלקה תעשה סדר בדברים. ישראלכרט שלחה לחברה את פירוט העסקאות ומחלקת הנה"ח המשיכה בעבודתה. שלושה חודשים אחרי שהגיע המידע, גילתה המחלקה 3 עסקאות שהמנכ"ל לא נתן לגביהם שוברים, הם לא חשדו בכלום וכל מה שהם רצו זה את הפרטים מישראלכרט בכדי שהמנכ"ל ייתן את המידע עליהם. ישראלכרט נתנו את הפרטים ואח"כ לקח למחלקת הנה"ח 9 חודשים להודיע לישראלכרט שהמנכ"ל לא עשה את העסקאות האלה, אלא נעשה שימוש לרעה. ישראלכרט אומרת שהם לא יזכו את החברה כי היה מדובר בעסקאות שבוצעו במסמך חסר, לכן חל פה סעיף 9(ב). הסעיף קובע שצריך להעביר את העסקאות תוך 30 ימים מיום פירוט העסקאות, והחברה לא העבירה במשך 375 ימים. לעומת זאת, החברה אומרת שמדובר בסעיף 5 ואין הגבלת זמן, נעשה שימוש לרעה ולכן מגיע להם לקבל את הכסף. ביהמ"ש נאלץ להכריע איזה סעיף חל בסיטואציה של שימוש לרעה בכרטיס אשראי, עסקה במסמך חסר.

פס"ד: ביהמ"ש קובע כי כאשר מתבצע שימוש לרעה בכרטיס אשראי באמצעות עסקה במסמך חסר קודם כל עומד לרשות הלקוח סעיף 9(ב) כי כל מה שצריך לעשות זה להתכחש לעסקה. אם הלקוח לא מתכחש לעסקה בזמן שהוקצב לו בסעיף (30 ימים), הוא לא מאבד את כל הזכויות שלו, אלא מאבד את סעיף 9(ב) ואז הוא יכול לדווח על השימוש לרעה בהתאם לסעיף 5 והכללים שחלים עליו. במקרה זה, איבדו את האפשרות להשתמש בסעיף 9(ב), סעיף 5 קיים וביהמ"ש אמר שלפי סעיף 5 מחייבים אחד מהשניים – סכום העסקאות שבוצעו בפועל או האפשרות השנייה שדיברנו עליה, הסכום שיצא הוא 11,325 ₪, אז עדיין ישראלכרט הייתה צריכה לזכות אותה כי היא חייבה אותה ב-30,000 ₪.

אם זו עסקה רגילה, נפנה לסעיף 5. אם מדובר בעסקה במסמך חסר, מתחילים בסעיף 9(ב) כל עוד לא עברו 30 הימים, אם עברו חוזרים לסעיף 5.

תרגול

שאלה שישית: לאורי כרטיס אשראי. ביום 1.1.2018 התקשרו אליו מחברת האשראי המנפיקה, ושאלו אותו אם עשה שימוש בכרטיס בקפריסין בחודש האחרון. אורי השיב כי לא עשה כן, הוא היה בארץ כל התקופה, ולא עשה כל שימוש בכרטיס בעסקאות בקפריסין. חברת האשראי הודיעה לו כי היא נאלצת לבטל את הכרטיס לאור השימוש לרעה שנעשה בו, ותנפיק עבורו כרטיס חדש, תוך זיכויו בכל סכומי העסקאות בהן חויב – ושלא נעשו על ידו. האם בנסיבות המתוארות חברת האשראי רשאית לחייבו בסכום כלשהו?

א. לא.

ב. כן, בסך של 75 ₪.

ג. כן, בסך של 450 ₪.

ד. תלוי באופן בו בוצע השימוש לרעה.

צריך לדעת אם זו עסקה רגילה או עסקה במסמך חסר, מאחר וזה לא נתון בשאלה, התשובה היא ד.

שאלה חמישית: ביום 1.7.2015 בדקה איילת את פירוט עסקאותיה בכרטיס האשראי שברשותה, באתר האינטרנט של חברת האשראי. אחת העסקאות (מיום 22.6.2015, בסך של 1,400 ש"ח) לא היתה זכורה לה ושם בית העסק שהיה רשום כזה שאתו בוצעה העסקה לא היה מוכר לה, אך היא הניחה כי ככל הנראה שכחה שביצעה את העסקה ולא ייחסה לכך חשיבות (להלן: "העסקה הראשונה").

ביום 10.7.2015 בדקה שוב את פירוט העסקאות, וגילתה כי 2 עסקאות נוספות אינן זכורות לה. המדובר בשתי עסקאות שנעשו ביום 2.7.2015, כל אחת בסך של 1,200 ₪. איילת התקשרה מיידית לחברת האשראי, ביררה את פרטי שתי העסקאות הללו, והודיעה לחברת האשראי כי הן לא בוצעו על ידה. ביום 3.8.2015 נזכרה איילת כי בשיחתה עם חברת האשראי שכחה לבדוק גם את העסקה הראשונה, מיום 22.6.2015. היא התקשרה שנית לחברת האשראי וביקשה פרטים אודות העסקה הראשונה, ומיד הודיעה שגם עסקה זו לא נעשתה על ידה. כל העסקאות המתוארות היו עסקאות טלפוניות. במשך כל התקופה המדוברת לא נשלח לאיילת פירוט עסקאות מחברת האשראי.

בהנחה שבכל 3 העסקאות אכן נעשה שימוש לרעה בכרטיסה של איילת, האם חברת האשראי צריכה לזכות את איילת בסכום כל העסקאות? מהו הסכום בו היא רשאית לחייב את איילת, אם בכלל?

א. חברת האשראי חייבת לזכות את איילת בסכום שתי העסקאות האחרונות, אולם בסכום העסקה הראשונה מיום 22.6.15 אין היא חייבת לזכותה.

ב. חברת האשראי חייבת לזכות את איילת בסכום כל העסקאות, היא רשאית לחייבה לכל היותר בסך של $1065 = (30 \times 33) + 75$ ₪.

ג. חברת האשראי חייבת לזכות את איילת בסכום כל העסקאות, היא רשאית לחייבה לכל היותר בסך של 450 ₪.

ד. חברת האשראי חייבת לזכות את איילת בסכום כל העסקאות, ואינה רשאית לחייבה כלל.

ה. אף תשובה אינה נכונה.

תשובה: ב- 1/7 היא קיבלה את הפירוט, היא ראתה עסקה חשודה, אבל היא עזבה את זה, זהו מועד הידיעה. ב-10/7 היא שוב בודקת את העסקאות ורואה 2 עסקאות שהיא לא מזהה, היא מתקשרת ומודיעה שהעסקאות האלה לא בוצעו על ידה ולאחר כמה ימים היא מתקשרת ומודיעה שגם העסקה הראשונה לא בוצעה על ידה. מדובר פה בעסקה במסמך חסר.

ב-10/7 היא התכחשה לעסקה, מדובר בסעיף 9(ב), לא מותר לחייב אותה בכלום.

לגבי שתי העסקאות המאוחרות יותר לא ניתן לחייב אותה כלל.

לגבי העסקה הראשונה, המועד שהיא בדקה היה ב-1/7 והמועד שהיא הודיעה הוא 3/8. האם חל סעיף 9(ב)? לא, כי חל 9(ב) חל רק בתוך ה-30 והיא לא מאבדת את כל הזכויות שלה, אלא היא משתמשת בסעיף 5.

אופציה 1 – סכום העסקה 1,400 ₪. אופציה 2 – $1,065 = (33 \times 30) + 75$ ₪.

ברגע שבאופציה 2 התוצאה גבוהה יותר מ-450, בודקים אם יש הנחה. בודקים על יום ביצוע השימוש לרעה מול יום ההודעה ורואים אם עברו יותר או פחות מ-30 ימים. במקרה הזה עברו יותר מ-30 ימים, ולכן ה-450 לא רלוונטי כאן. התשובה היא ב'.

האם לספק יש אחריות?

במערכת היחסים בין הסולק לספק, לא חל חוק כרטיסי חיוב, ולכן צריכים לפנות לחוזה בין הצדדים. גם כאן יש הבחנה בין עסקה רגילה לבין עסקה במסמך חסר.

החוזה הנפוץ קובע שכאשר מדובר בעסקה רגילה לספק אין אחריות אם הוא עומד בכל החיובים שלו לפי החוזה. אחד החיובים הוא לבדוק ת.ז של הלקוח, ואם הספק לא בדק הוא מוותר על ההגנה והוא האחראי בנזק. אם בית העסק עשה את כל מה שהוא אמור לעשות לפי החוזה, חברת האשראי חייבת להעביר לו את הכסף. לעומת זאת, אם הספק לא עמד באחת הדרישות, הספק אחראי לנזק ויצטרך לספוג אותו.

כאשר מדובר בעסק במסמך חסר, האחריות היא רק על הספק, תמיד הוא יישא בנזק, כך שבכל העסקאות שנעשו בטלפון (מסמך חסר) אם יתברר שנעשה שימוש לרעה, הספק תמיד יהיה אחראי.

הספקים טענו שזה לא הוגן, והסוגיה הגיעה לביהמ"ש העליון.

אישדר המרה היפה נ' ישראלכרט

ביהמ"ש העליון קבע שהטלת האחריות על הספק במקרה של עסקה במסמך חסר היא מוצדקת כי הוא מונע הנזק הטוב ביותר. אם מישהו יכול לעשות בדיקות ולבקש לראות לאן מספק את הסחורה זה הספק ולא חברת האשראי, הספק הוא המונע הנזק הטוב ביותר.

נשאלת השאלה, מתי בפועל במציאות תוטל האחריות על הספק ומתי על החברה ומי מחליט? מי שמחליט זה חברת האשראי, אם לא מרוצים מההחלטה הזו ניתן לתבוע. רוב האנשים לא תובעים והם מקבלים את הדין וזו האפשרות שלנו. אחד הקריטריונים שהיא תשתמש בהטלת האחריות הוא הקריטריון עסקי, אם מדובר על חברה עסקית.

שיבוש בעסקה:

הכוונה למצב בו אדם הלך לחנות, הזמין סלון, שילם בכרטיס אשראי והסלון לא הגיע או הגיע בצבע אחר ממה שהזמנתי. רלוונטי רק בתשלום באמצעות כרטיס אשראי.

הסעיף העיקרי הוא סעיף 10(א) – "הודיע לקוח למנפיק בכתב לגבי עסקה שנעשתה בינו לבין ספק באמצעות כרטיס אשראי כי מתקיימים שניים מאלה, יפסיק המנפיק לחייב את הלקוח בשל אותה עסקה במועד קבלת ההודעה".

יפסיק – כלומר, אם התשלום כבר ירד בחשבון, אז העניין גמור, אם זה עתיד לרדת בחשבון אפשר להפסיק, בהתקיים שני התנאים המטברים.

"שניים מאלה" – תנאים מצטברים:

1. הנכס שנרכש בעסקה לא סופק למרות שחלף מועד ההספקה שסוכם עליו או מועד ההספקה טרם חלף, אך הספק הפסיק לספק נכסים מסוג זה.

2. הלקוח ביטל את העסקה – צריכים לבטל את העסקה, אין צורך בהודעה רשמית ואין צורך להוכיח שהצד השני קיבל את ההודעה.

אם מתקיימים שני התנאים, חברת האשראי חייבת להפסיק את החיוב.

אם החברה תחליט שלאור המידע שהספק נתן לה שהיא לא נתנה את הדיווח המדויק אז היא כמובן רשאית לחזור ולחייב אותו לפי סעיף 10(ג) והיא תהיה חייבת למסור את כל העתקי המסמכים והדיווח הנכון. זו הסיבה היחידה שהחוק מאפשר לנו לדרוש את הפסקת החיוב – לא סופקה הסחורה. לא משנה מה שאר הסיבות – רימו אותי, תפסו אותי. אצטרף ללכת לפי הדינים הרגילים כמו דיני הגנת הצרכן ולהתמודד עם הספק. הסיבה היחידה שמאפשרת לי לדרוש את הפסקת החיוב היא "לא סופקה הסחורה".

בתי המשפט פירשו כאשר מדובר על כישלון תמורה מלא – לא קיבלתי כלום ו-שמדובר על מצב שבו הספק לא מוכן לספק, כלומר אם המצב הוא שהספק רוצה לספק לי, אבל אני לא מוכנה לקבל, אז אני לא אוכל לטעון להתקיימות הסעיף.

עלתה השאלה מה קורה כאשר הנכס בעסקה הוא שירות? העניין עלה בפס"ד זגורסקי נ' ישראלכרט

עובדות: אדם התקשר עם ספק שירות בהסכם והוא קנה ממנו צלחת לוויין כדי לקלוט עוד ערוצים. עבור הצלחת שילם הלקוח במזומן, אבל בנוסף לזה לפי ההסכם, הוא חתם על עסקת שירות בסך של 85 ₪ לחודש עבור 12 חודשים. המשמעות של עסקת השירות היא שאם יהיו תקלות כלשהן, הספק חייב לשלוח לו טכנאי תוך 72 שעות. במשך כמה חודשים הכל עבד כמו שצריך, ולאחר כמה חודשים הצלחת הפסיקה לקלוט והוא התקשר לספק כדי שיגיע טכנאי, הספק אמר לו שטכנאי יגיע תוך 72 שעות, אבל הטכנאי לא הגיע והעסק בכלל קרס. הלקוח הסתמך על סעיף 10(א) ופנה לישראלכרט וביקש להפסיק את החיובים עבור השירות שלא קיבל. חברת האשראי אמרה שזה לא נכנס לסעיף 10(א) כי הוא קיבל חלק, אמנם היו כמה חודשים שהכל עבד ולא היה צריך טכנאי אבל לא ניתן להפסיק.

פס"ד: הלקוח הלך לבימ"ש לתביעות קטנות והוא קבע שכאשר מדובר בעסקאות של אספקת שירות והתשלום עבור כל חודש של שירות מתבצע באמצעות כרטיס אשראי, כל חודש לחוד כמו שהיה במקרה כאן, ניתן לקבוע כי אם השירות לא מסופק, מדובר באי הספקה מוחלטת. לכן, חברת האשראי הייתה צריכה להפסיק את החיובים ומאחר והיא לא עשתה זאת, היא צריכה להחזיר לו את הכסף. סעיף 10א קובע שאם הובא לידיעת המנפיק שנגד ספק כלשהו הוגשה בקשה לביהמ"ש למתן צו כינוס נכסים, פירוק או פשיטת רגל, הרי שעליו להפסיק לזכות את הספק בשל העסקה שנעשתה. כלומר, הספק לא מפסיק לחייב את הלקוח אלא מפסיק לזכות את הספק. אם הלקוח יקבל את הסחורה בעתיד, הכסף יעבור הלאה לספק. אם הלקוח לא יקבל את הסחורה, אז בינתיים הוא שילם אבל יקבל בחזרה את כספו.

10א(א) בלי לגרוע מהוראות סעיף 10, הובא לידיעת מנפיק כי נעשתה עסקה בין ספק לבין לקוח באמצעות כרטיס אשראי וכי הוגשה לביהמ"ש בקשה למתן צו לכינוס נכסים, צו פירוק או צו פשיטת רגל, נגד הספק, וכן הומצאה לו בקשת הצו האמור, יפסיק המנפיק לזכות את הספק בשל אותה עסקה החל במועד שבו נודע לו על הגשת הבקשה עד למועד ההחלטה בה (בסעיף זה – תקופת הפסקת הזיכוי); ניתן צו כאמור, ישיב המנפיק ללקוח, בהקדם האפשרי אך לא יאוחר מעשרה ימי עסקים מיום מתן הצו, את התשלומים שגבה ממנו בשל אותה עסקה במהלך תקופת הפסקת הזיכוי.

(ב) ביהמ"ש הודן בבקשה למתן צו כאמור בסעיף קטן (א), רשאי לקבוע כי המנפיק יחזור ויזכה את הספק בשל אותה עסקה, אם שוכנע שהנכס שנרכש בעסקה סופק ללקוח או כי אין במתן צו כאמור כדי לפגוע בלקוח; ביהמ"ש רשאי לשמוע לעניין זה את עמדתו של הממונה על הגנת הצרכן והסחר ההוגן, כמשמעותו בחוק הגנת הצרכן, התשמ"א 1981.

(ג) אין בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכותו של המנפיק לחזור ולזכות את הספק בשל אותה עסקה, אם נוכח שהנכס שנרכש בעסקה סופק ללקוח; המנפיק ימסור ללקוח הודעה המפרטת את הנימוקים לזיכוי הספק, לפחות חמישה עשר ימים לפני הזיכוי בפועל, וימסור ללקוח, לפי דרישתו, עותקי מסמכים שבידיו לעניין זה.

(ד) לעניין סעיף זה יחולו הוראות סעיף 10(א2).

(ה) הוראות סעיף זה יחולו על המנפיק, גם כלפי אדם אחר שאינו הספק שהתקשר בעסקה עם הלקוח, אם אותו אדם הציג למנפיק את המסמך המעיד על העסקה באמצעות כרטיס אשראי.

סעיף 10ב הוא סעיף שמטפל בנושא מאוד נפוץ היום, הוראות קבע בכרטיס אשראי. הסעיף קובע "הורה לקוח למנפיק להפסיק חיוב בעסקה, שהספק דיווח למנפיק לגביה, בעת עשייתה, כי התשלום בעבורה נגבה באמצעות הרשאה לחיוב חשבון בכרטיס חיוב, יפסיק המנפיק לחייב את הלקוח".

הוראת קבע היא סיטואציה שבה לא יודעים מראש את סכום העסקה.

תרגול

שאלה ראשונה: אמיר הזמין מחשב באמצעות אתר האינטרנט של חברת "מחשבים לעם", על ידי מילוי טופס הזמנה באתר ביום 1.1.2016. אמיר בחר באפשרות לשלם את מחיר המחשב - 4,500 ₪, בעשרה תשלומים שווים, כמוצע בטופס ההזמנה. החברה התחייבה כי המחשב יסופק לביתו באמצעות שליח עד לתאריך 15.1.2016.

המחשב לא סופק במועד ובשיחת טלפון שהתקיימה ביום ה- 16.1.2016 הבטיחה החברה לאמיר כי המחשב יסופק לו עד ליום 25.1.2016. למחרת, ב- 17.1.2016, החליט אמיר לבטל את החיוב בכרטיס האשראי שלו מאחר וחשש כי החברה לא תעמוד גם בהתחייבותה זו. הוא חשב לעצמו שאם המחשב אכן יגיע עד ליום 25.1.2016, יוכל לחדש את החיוב בכרטיס האשראי.

אמיר פנה לחברת האשראי, בכתב, הודיע על אי הספקת המחשב למרות שעבר מועד ההספקה, ודרש כי החיוב יבוטל. יש לציין כי תשלום אחד כבר חויב ימים ספורים לפני פנייתו (ביום 10.1.2016), ואילו שאר התשלומים הינם עתידיים כאמור לעיל. חברת האשראי סירבה לבטל החיובים. האם פעלה כדין?

תשובה: חברת האשראי צריכה להפסק את החיוב אם מתקיימים התנאים המצטברים בסעיף 10(א). האם המוצר לא סופק למרות שחלף מועד האספקה? סיכמו על מועד חלופי, אז יש מועד חלופי. גם אם מתלבטים למרות שברגע שיש מועד חלופי אז זה המועד, הוא לא ביטל את העסקה. התנאים הם תנאים מצטברים ולכן חברת האשראי לא צריכה להפסיק את החיוב. לא ניתן גם לקבוע מועד חדש וגם לצפות שחברת האשראי תפסיק את החיוב.

שאלה שנייה: זיוה הזמינה ארון מחנות כלשהי ושילמה עבורו בכרטיס אשראי. מועד ההספקה נקבע ליום 1.1.18. מועד חיוב כרטיס האשראי בעסקה הינו 20.1.18. להלן 3 אפשרויות להשתלשלות האירועים לאחר מכן:

אפשרות 1 – הארון לא הגיע במועד ההספקה, כשזיוה ביררה מה קרה התברר לה כי החנות נסגרה עקב קשיים כלכליים והיא לא מספקת עוד סחורה ללקוחותיה.

אפשרות 2 – הארון לא הגיע במועד ההספקה, כשזיוה ביררה מה קרה היא התבקשה להמתין שבוע נוסף להספקה.

אפשרות 3 – הארון הגיע במועד אך לא בצבע המתאים, זיוה סירבה לקבלו. איזה מהמשפטים הבאים נכון?

א. בכל אחת מהאפשרויות - התשובה לשאלה אם זיוה יכולה לדרוש מחברת האשראי לפעול קבועה בס' 10(א) לחוק כרטיסי חיוב ופרשנותו.

ב. באפשרות הראשונה – התשובה לשאלה אם זיוה יכולה לדרוש מחברת האשראי לפעול קבועה בס' 10א' לחוק, בשתי האפשרויות האחרות - בס' 10(א) לחוק כרטיסי חיוב ופרשנותו.

ג. יש לבדוק אם עסקת רכישת הארון היא עסקה רגילה או עסקה במסמך חסר. אם מדובר בעסקה במסמך חסר – הרי שעליה לפעול לפי ס' 9(ב) לחוק. אם מדובר בעסקה רגילה – התשובה לשאלה אם זיוה יכולה לדרוש מחברת האשראי לפעול קבועה בס' 10(א) לחוק כרטיסי חיוב ופרשנותו.

ד. יש לבדוק אם עסקת רכישת הארון היא עסקה רגילה או עסקה במסמך חסר. אם מדובר בעסקה במסמך חסר – הרי שעליה לפעול לפי ס' 9(ב) לחוק. אם מדובר בעסקה רגילה - באפשרות הראשונה – התשובה לשאלה אם זיוה יכולה לדרוש מחברת האשראי לפעול קבועה בס' 10א' לחוק, בשתי האפשרויות האחרות - בס' 10(א) לחוק כרטיסי חיוב ופרשנותו.

שאלה שלישית: סיגלית הזמינה מטבח מחנות מטבחים. סוכם כי מחיר המטבח כולל התקנתו יהא 40,000 ש"ח, ונקבע מועד ההספקה וההתקנה. סיגלית שילמה ב-4 תשלומים בכרטיס אשראי. מספר ימים לפני מועד ההספקה ולאחר שתשלום אחד כבר חויב, התקשר בעל חנות המטבחים לסיגלית והודיע לה כי יהיה עליה לשלם 5,000 ש"ח למתקין בגין ההתקנה. סיגלית הפנתה את תשומת ליבו לסיכום כי המחיר כולל התקנה, אך בעל החנות השיב כי אם לא תשלם את הסכום הנוסף הנדרש ממנה בגין ההתקנה יסופק לה המטבח במועד אך לא יותקן. סיגלית הכועסת דרשה לבטל את ההזמנה כולה אך בעל החנות סרב בטענה כי המטבח הוזמן עבורה במיוחד מצרפת.

לאור המתואר פנתה סיגלית לחברת האשראי במכתב ובו דרישה להפסיק את החיוב וכן לזכות אותה בתשלום שכבר חויב. במכתבה ציינה כי עקב השתלשלות העניינים המתוארת, היא ביטלה את העסקה עם החנות. האם על חברת האשראי להיענות לדרישתה על פי הפסיקה הקיימת?

א. כן.

אמצעי תשלום - ד"ר מיכל צפוני

ב. חלקית, חברת האשראי תפסיק את החיוב אך לא תחזיר את התשלום שכבר חויב.

ג. לא.

ד. תלוי במצבה הכלכלי של החנות.

ערבויות צד ג'

החוק הספציפי הוא חוק הערבות. למבחן צריך להביא את כל החוק.

חוק הערבות חוקק בשנת 1967. עד סוף שנות ה-90 החוק עורר הרבה כעס בציבור כי היה מצב שלערבים לא היו כמעט הגנות והרבה פעמים היה יותר קל לנושים לגבות מהערבים ולא מהנושים והיו מצבים בהם לא היו גובים כלל מהחייבים, והערבים שלו איבדו את כל רכושם. לאור כעס הציבורי שהיה החוק תוקן בשני תיקונים מאוד משמעותיים כאשר כיום הוא בעצם יוצר לנו מעמדות – יש ערבים שאין להם הגנות, לעומת זאת יש ערבים שיש להם הגנות ובתוך קבוצה זו יש כאלה שיש להם הגנות טובות יותר וטובות פחות. התיקון הוסיף את פרק ב'.

סעיף 1(א) לחוק קובע כי ערבות היא התחייבות של אדם לקיים חיובו של אדם אחר כלפי אדם שלישי". סעיף 1(ב) קובע "הערבות יכול שתהיה לחיוב כולו או מקצתו, קיים או עתיד לבוא, מתחדש או מותנה, קצוב או בלתי קצוב".

צריך לזכור מהערבות שני דברים: הראשון, הערבות יכולה להיות על חלק מהסכום. השני, יכולה להיות ערבות לסכום קצוב ולסכום בלתי קצוב. כלומר, נניח שאני לוקחת הלוואה של 80,000 ₪ ואני מבקשת מאבא שלי להיות ערב שלי והוא חותם לי על הערבות. אני לא יודעת כמה כסף ייקחו מאבא שלי ויכול להיות שזה יהיה יותר מ-80,000 ₪ - זו הקרן והרבה פעמים הקרן היא המרכיב הקטן בחוב. אבא שלי ערב לסכום קצוב, כי הקצוב או לא קצוב מתייחס לקרן ומבחינת הקרן הוא ערב רק ל-80,000 ₪. הוא יצטרך לדעת שה-80,000 ₪ יכול להיות יותר מ-80,000 ₪ בהתייחס לתוספות. לעומת זאת נניח שאני פותחת חברה "מיכל בע"מ" והולכת לפתוח חשבון בבנק, מסגרת אשראי וכו' והבנק מבקש ממני לחתום על ערבות אישית לכל חובות החברה העתידיים, אין קרן, לא יודעים מה יהיה, אני חותמת למה שהחברה לא תעשה – זה מצב של ערבות לסכום לא קצוב.

סעיף 2 לחוק קובע שאין ערבות אלא לחיוב בר תוקף. כלומר, אם החיוב של מיכל לא תקף, אז החיוב של אורי הערב גם לא תקף.

סעיף 3 לחוק קובע איך נוצרת הערבות, הערבות נוצרת בהסכם בין הערב לנושה או בהתחייבות של הערב שהודיע על כך לנושה.

סעיף 4(א) לחוק קובע "שאיין הערב חב ביותר מחיובו של החייב ולא בחמור ממנו".

סעיף 4(ב) לחוק קובע "הערב חב גם בריבית, בהוצאות ובדמי נזק שנתחייב בהם החייב בשל החיוב הנערב, ודינם של כל אלה כדין החיוב הנערב; והוא כשאיין כוונה אחרת משתמעת מן הערבות.

סעיף 5(א) לחוק קובע "הוקטן החיוב הנערב, עפ"י ההסכם בין החייב לבין הנושה או עפ"י ויתור של הנושה, מופטר הערב במידה שהופטר מהחייב". סעיף (ב) קובע "הוגדל החיוב הנערב, עפ"י ההסכם בין החייב לבין הנושה, אין הדבר משנה בחיובו של הערב".

סעיף 7(א) לחוק קובע "על כל טענה שיש לחייב כלפי הנושה עומדת כל לערב".

סעיף 8 לחוק קובע שהערב והחייב חייבים כלפי הנושה יחד ולחוד, אולם אין הנושה רשאי לדרוש מהערב מילוי ערבותו בלי שדרש תחילה מהחייב. בתי המשפט פירשו את הסעיף בכל שמספיק שהבנק שלח מכתב דרישה לחייב ואז אפשר לתבוע גם את הערב.

סעיף 9 לחוק קובע "זולת אם ניתנה הערבות שלא בהסכמת החייב, זכאי הערב לחזור על החייב ולהיפרע ממנו", כלומר אם אבא שלי שילם עבורי, הוא יכול אחר כך לדרוש ממני את הכסף.

סעיף 13 קובע "שניים או יותר שערבו חיוב אחד יהיו אחראים יחד ולחוד".

שחוקקו את פרק ב' יצרו מעמדות של ערבים. כיום בסיטואציה שיש ערב ואין לו הגדרה מכנים אותו "ערב רגיל", יש "ערב יחיד" ובתוכו יש "ערב מוגן".

מבחינת הדין החל, על "ערב רגיל" חל פרק א' לחוק הערבות בתוספת מספר הוראות שנתייחס אליהן. על ההוראות של פרק א' ניתן להתנות.

מבחינת "ערב יחיד" חל פרק א' לחוק כאשר בעיקרון הוא ניתן להתנאה, למעט סעיפים מסוימים שכתוב במפורש שלגביהם לא ניתן להתנות. בנוסף, חל עליו פרק ב' שהוא קוגנטי ולא ניתן להתנאה, למעט סעיפים 27-29 שלא חלים עליו.

מבחינת "ערב מוגן" חל כל מה שחל על ערב יחיד. בנוסף חל עליו פרק ב' כולו (כולל סעיפים 27-29). לפרק ב' יש תנאי ייחודי לתחולתו, פרק ב' חל רק כאשר הנושה הוא גוף שעיסוקו במתן הלוואות.

"ערב יחיד":

סעיף 19 לחוק קובע ש"ערב יחיד" הוא מי שאינו תאגיד ולמעט בן זוג של החייב, שותף של החייב ואם החייב היה תאגיד, לא ייחשב כערב יחיד גם מי שהוא בעל עניין בתאגיד. כלומר, ערב יחיד הוא קודם כל בן אדם, לכן תאגיד לא נכנס לגדר ההגדרה. מי שלא יכול להיות ערב יחיד הוא בן הזוג של החייב, שותף של החייב ובעל עניין בתאגיד כאשר התאגיד הוא חייב (5% מניות בתאגיד).

"ערב מוגן":

סעיף 19 קובע ש"ערב מוגן" זהו ערב יחיד שערבותו מוגבלת בסכום. ערב מוגן הוא 2 אפשרויות: הראשונה, ערב יחיד שבחווה הערבות בינו לבין הנושה נקוב סכום שלא עולה על 90,000 ₪. השנייה, ערב יחיד שבחווה הערבות בינו לבין הנושה נקוב סכום שאינו עולה על 744,000 ₪, ובלבד שהחויב הנערב נועד לרכישת זכויות בדירה המיועדת למגורי החייב, ילדיו הבגירים או הוריו.